

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauringute instituut

Auli Niukkanen

**EESTIS ELAVATE VENE NOORTE
RIIGIIDENTITEET JA SEDA MÕJUTAVAD
TEGURID**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Piret Ehin, PhD

Tartu 2018

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/töö autori allkiri/

Kaitsmine toimub/kuupäev/ kell/kellaaeg/
...../aadress/ auditooriumis/number/.

Retsensent: /nimi/ (...../teaduskraad/),
..... /amet/

LÜHIKOKKUVÕTE

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada, kui tugev on Eestis elavate vene noorte riigiidentiteet ja see, millised tegurid mõjutavad riigiidentiteedi kujunemist vene noorte seas. Riigiidentiteedi tugev olemasolu elanike seas on oluline igale riigile, sest ühendab riigi elanikkonna tervikuks ja on seejuures üheks riigi alustalaks.

Uurimistöö teoreetiline raamistik lähtub rahvusvahelisest ja Eesti teaduskirjandusest, läbi viidud uuringutest ja välja töötatud integratsioonimudelitest. Empiiriline analüüs põhineb poolstruktureeritud individuaalintervjuudel, mis viidi läbi kokku 10 inimesega perioodil 06.03–26.03.2016 Tallinnas, Tartus ja Narvas.

Töö empiirilise tulemused näitavad, et käesolevas uurimuses osalenud vastajate riigiidentiteedi tase on suhteliselt kõrge, vaid kahel vastajal kümnest oli madal riigiidentiteedi tase. Töö tulemustest lähtudes saab väita, et vene noorte riigiidentiteeti Eestis mõjutavad kõige tugevamalt viis tegurit: keeleoskus, haridustase, suhtlusringkond, perekond ja ühiskonnas valitsev suhtumine vähemusgruppi, mis tuleneb Eesti meediast. Järeldub, et noored, kes omavad paremat keeleoskust, on paremini haritud ja laiema silmaringi, lävides tihedamalt eestlastega ja pidades ennast täisväärtuslikeks ühiskonna liikmeteks. Perekond seevastu kujundab lapse meelsust juba sünnist ning annab kodust kaasa väärtused, mida edasises elus muuta on keeruline. Meedia tugevat esilekerkimist võib põhjendada sellega, et vene noored loevad üha rohkem Eesti meediat võrreldes vanema generatsiooni venelastega, mis ei oma siiski aga positiivset mõju kahe rahvusgrupi lõimumisele, vaid on hoopis uut laadi pingete allikaks ühiskonnas.

Piiratud valimi tõttu ei võimalda töö teha üldistavaid järeldusi kõigi Eestis elavate vene emakeelega noorte hoiakute kohta, vaid pakub sügavamat sissevaadet kümne noore mõttemaailma. Töö tulemused täiendavad küsitlusuuringute abil saadud teavet vene noorte riigiidentiteedi kohta ning neist võib olla abi lõimumispoliitikate ja –kavade kujundamisel tulevikus.

Märksõnad: identiteet, riigiidentiteet, eestivenelased, vene noored

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	6
1 RIIGIIDENTITEET JA SEDA MÕJUTAVAD TEGURID.....	9
1.1 Identiteet ja riigiidentiteet	9
1.2 Riigiidentiteet mitmerahvuselises Eestis.....	14
1.3 Vähemusrahvuse riigiidentiteeti mõjutavad tegurid	15
1.3.1 Sotsio-demograafilised näitajad.....	15
1.3.2 Kodu, kool ja suhtlusringkond.....	18
1.3.3 Meediatarbimine ja infoväli.....	19
1.3.4 Ühiskondlik suhtumine vähemusgruppi	21
2 UURINGU METOODIKA.....	23
2.1 Andmed	23
2.2 Analüüsi meetoodika.....	25
3 UURINGU EMPIIRILISED TULEMUSED.....	27
3.1 Analüüs.....	27
3.1.1 Hinnang riigiidentiteedi tugevusele	27
3.1.2 Sotsio-demograafilised näitajad ja riigiidentiteet	32
3.1.3 Kodu ja kool.....	35
3.1.4 Meedia ja infoväli	39
3.1.5 Ühiskondlik suhtumine vähemusgruppi	40
3.1.6 Noorte pakutavad lahendused.....	43
3.2 Järeldused ja soovitused.....	46
KOKKUVÕTE	50

KASUTATUD KIRJANDUS.....	52
SUMMARY	58
LISA 1. Intervjuu kava eesti keeles	61
LISA 2. Intervjuu kava vene keeles.....	65

SISSEJUHATUS

Edukalt toimivale riigile on vajalik, et ühes riigis elavad inimesed tunneksid ennast selle riigi osana ning määratlevad ennast selle riigi elanikena. Peale Eesti taasiseseisvumist ning Nõukogude Liidu lagunemist leidis Eesti riik ennast aga olukorrast kust 30,3% rahvastikust moodustas vene rahvusest inimesed (Statistikaamet, 2018). Nõukogude Liidu lagunemise järel sattus suur hulk Eestis elavaid venelasi olukorda, kus nende jaoks eksisteerinud kodumaa kadus ning korraga leiti ennast uuesti riigist, kus neist sai vähemusrahvus. Uus olukord mõjutas venelaste enesehinnangut, sest edukast enamusrahvast oli saanud teise riigi vähemusrahvus, kelle keel ja kombesid olid muutunud teisejärguliseks (Heidmets, 1998, 9). Tekkinud olukorra tõttu sai taasiseseisvumise järel Eesti riigi jaoks üheks põhiküsimuseks see, kuidas ühes riigis elavaid erinevast rahvusest inimesi siduda.

Venelaste integratsiooni soodustamiseks Eestis töötati välja lõimumistrateegiaid ja plaane, mis aitaks kaasa venelaste integratsioonile Eesti ühiskonda. Iseäranis tähtsaks sai vene emakeelega noorte kaasamine ühiskonda. Aastate jooksul viidi läbi erinevaid kampaaniaid ja programme, mis aitaks kaasa vene emakeelega noorte lõimumisele ja riigiidentiteedi tugevdamisele. Näiteks kampaania: „Kas tunned...“ raames püüti julgustada kahe rahvusgrupi omavahelist läbikäimist ning programmi „Pereõpe“ raames saadeti Ida-Virumaa probleemset noored elama eesti peredesse, et soodustada nende lõimumist ühiskonda (Laius, Proos, Pettai, 2000, 131).

Ambitsioonikatest lõimumiskavadest ja elluviidud tegevustest hoolimata on Eesti riigiidentiteet vene noorte seas viimaste aastate jooksul pigem nõrgenenud. Seda näitab selgelt viimane integratsiooni monitooring 2017. aastast, mis uuris ühe aspektina riigiidentiteedi taset Eesti elanike seas.

Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring vaatleb ulatuslikult ühiskonnas toimuvaid lõimumise protsesse ning seda viiakse läbi iga 3 kuni 4 aasta tagant. Integratsiooni monitooring (2017), mis uuris ühe aspektina riigiidentiteedi taset Eesti elanike seas 2017. aastal, küsitledes üle Eesti kokku 1410-t inimest, tõi murekohana välja, et Eesti riigiidentiteet on madal just noortel eestivenelastel (Vetik, 2017, 27). Seevastu varasem integratsiooni monitooring (2008), mille raames küsitleti üleestilises küsitluses 1010 inimest, tõi välja, et riigiidentiteedi tase ühiskonnas on aastatega kasvav (Vetik, 2008, 3). Sellised tulemused tekitavad küsimuse, miks ei ole läbiviidud kampaaniad

kandnud vilja ja millist riigiidentiteedi taset ootame me järgnevatelt põlvvedelt, kui praegustel noortel venelastel puudub tugev riigiidentiteet riigis, kus on üles kasvanud.

Olenemata sellest, et riigiidentiteedi küsimus vene noorte seas pole Eesti ühiskonnas ja meediaruumis igapäevaselt arutelu all, on teema siiski oluline. Riigiidentiteedi küsimust ühiskonnas võib pidada varjatud lõheks, mis on üheks suurimaks ohuks vene noorte edukale integratsioonile Eesti ühiskonda. Eduka lõimumise suunaks peaks olema see, „et täna Eestimaal üles kasvavast põlvkonnast saaks Eesti riiki ja maad koduks pidav ning seda väärtustav kodanikkond“ (Eesti riikliku integratsioonipoliitika lähtekohtade mitte-eestlaste integreerimiseks Eesti ühiskonda, 1998). Seetõttu on antud töö eesmärgiks mõista, millised tegurid mõjutavad noorte riigiidentiteedi kujunemist. Kui me ei suuda vene noorte madala riigiidentiteedi probleemi mõtestada ja sellele lahendusi leida, peame aktsepteerima olukorda, kus kujuneb välja uus põlvkond võõrandunud, ühiskonnaellu vähekaasatud ning paralleelinforumis elavaid vähemusi.

Antud töö on kaks peamist uurimisküsimust:

1. Milline on Eestis elavate vene noorte riigiidentiteedi tase?
2. Millised tegurid mõjutavad Eestis elavate vene noorte riigiidentiteedi kujunemist?

Bakalaureusetöö koosneb kolmest peatükist. Bakalaureusetöö esimeses peatükis antakse ülevaade identiteedi ja riigiidentiteedi mõistete olemusest. Kirjeldatakse tüüpilisi riigiidentiteedi komponente ja tuuakse välja olulisemad riigiidentiteedi mõjutavad tegurid nii rahvusvahelise kui Eesti kirjanduse põhjal. Töö teine, empiiriline peatükk, selgitab, millist uuringu meetodit on kasutatud antud bakalaureusetöö läbiviimisel, et selgitada välja intervjueeritavate riigiidentiteedi tase ja tegurid, mis mõjutavad riigiidentiteedi kujunemist Eestis elavate vene noorte seas. Töö kolmas peatükk käsitleb uurimuse analüüsi tulemusi, lisaks tuuakse kokkuvõtlikult välja uuringu järeldused ja ettepanekud vene noorte tugevamaks sidumiseks Eesti riigiga.

Läbi viidava uuringu valimi moodustavad Eestis elavad vene noored vanuses 18-25, kelle elukohaks on Tallinn, Tartu või Narva. Intervjueeritavatega viiakse läbi poolstruktureeritud individuaalintervjuud. Uuringumeetodina kasutatakse kvalitatiivset sisuanalüüsi ja analüüsi tehnikana kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Bakalaureusetöö on uuenduslik ja originaalne eelkõige sellepolest, et see pakub sissevaadet teguritesse ja mehhanismidesse, mis mõjutavad vene noorte riigiidentiteedi kujunemist. See on küsimus, millele suure vastajate arvuga küsitlusuuringud ei võimalda ammendavalt vastata. Uurimistöö tulemused annavad täiendavat sisendit integratsiooniga tegelevatele institutsioonidele Eestis. Loodetavasti aitab töö kaasa uute lõimumismeetmete, keelekümblusprogrammide ja arengukavade loomisele.

1 RIIGIIDENTITEET JA SEDA MÕJUTAVAD TEGURID

Bakalaureusetöö esimene peatükk keskendub küsimusele, mis on identiteet, riigiidentiteet ja millised tegurid mõjutavad riigiidentiteedi kujunemist, lähtudes rahvusvahelisest teaduskirjandusest, läbi viidud uuringutest ja välja töötatud integratsioonimudelitest. Selguse huvides on peatükk jaotatud kolmeks alapeatükiks: identiteet ja riigiidentiteet, riigiidentiteet mitmerahvuselises Eestis ja vähemusrahvuse riigiidentiteeti mõjutavad tegurid.

1.1 Identiteet ja riigiidentiteet

Identiteet on lai, mitmekihiline mõiste ning selle definitsioon oleneb kasutusvaldkonnast. Järgnevas lühikeses ülevaates keskendub autor kõige olulisematele teesidele ja lähtepunktidele. Identiteet on inimese nägemus iseendast, mis on inimese enda poolt loodud, mõtestatud ja püsiv. Koosnedes isikuomadustest ja käitumisjoontest, mis eristavad ühte indiviidi teisest. Inimese identiteet on lähtepunktiks sellele, kuidas individ suhtleb maailma ja ümbritsevaga, mis omakorda mängib suurt osa inimese sotsiaalse rolli kujunemisel ühiskonnas (Valk, 2003, 229-232).

Identiteedi areng algab juba sünnihetkest ja kestab kogu elu. Samas on kõige olulisemaks identiteedi kujunemise ajaks noorukiiga, kui identiteedi- ja rollisegaduse lahendamine on inimesele üheks peamiseks ülesandeks. Noorukieas soovib laps olla kellegi sarnane, saada kellekski, idealiseerida vanemaid või teisi täiskasvanuid. Antud lähenemine väidab, et lõplik identiteet, mis kujuneb välja noorukiea lõpuks, on tugev ning hilisemad kogemused identiteedile märkimisväärselt suurt mõju ei avalda (Erikson, 1968, 161).

Teine lähenemine väidab, et identiteedi kujunemise protsess on eluaegne, mida mõjutavad elu lõpuni läbi elatavad elukogemused (Benson, Elder, Glen, 2011, 1652). Hilisemad mõjutused identiteedile tulenevad erinevates eluetappides kogetust, näiteks isiklikku peret luues ja lapsi kasvatades (Sokol, 2009, 144). Iga samm identiteedi edasikujunemisel tugineb aga varasemates eluetappides omandatule (Erikson, 1993, 253). Identiteedi areng on mõjutatud nii indiviidi enda kui ka teiste poolt kellega kokku puututakse (Arnett, 2000, 479). Osade noorte puhul toimub

identiteedi selge väljakujunemine alles vanematekodust lahkudes, kui ollakse vaba perekonna mõjutustest ja kogukonnas valitsevatest hoiakutest (Arnett, 2000, 473).

Individuaalset identiteeti ümbritsevad väljastpoolt erinevad identiteedi liigid nagu riigiidentiteet, kultuuriidentiteet ja etniline identiteet ning paljud teised identiteedi vormid, mis hakkavad arenema indiviidi sünnihetkest ja on mõjutatud läbi elu (Benson, Elder, Glen, 2011, 1643). Identiteedi arengu lõppfaas saabub siis, kui indiviid saavutab arusaama enda mina identsusest ja püsivusest (Erikson, 1968, 329).

Rahvusvahelise kirjanduse käsitus riigiidentiteedist on lai, kuid puudub ühine nägemus riigiidentiteedi mõistest. Riigiidentiteedi mõistet käsitletakse rahvusvahelises kirjanduses erinevalt, segades seda tihti teise sarnaste mõistetega nagu etniline identiteet (*ethnic identity*). Riigiidentiteedi mõiste käsitus erineb eesti ja inglise keeles, mistõttu tuleb enne rahvusvahelise kirjanduse ülevaadet seletada lahti mõistete keelelised erinevused, selgitamaks, millist ingliskeelset vastet on kasutatud antud bakalaureusetöös eestikeelsele mõistele „riigiidentiteet“.

Rahvusel (*nation*) on kaks defineeringut. Esimene definitsioon on kultuuriline, viidates traditsioonidele, usule, kommetele ja keelele ehk etniline rahvus (Liebkind, 2006, 79). Teine definitsioon on poliitiline, mille järgi koosneb rahvus ühel territooriumil elavatest inimestest, ühise valitsuse ja ühise poliitilise ajaloo (Kolsto, 2000, 256).

Etniline identiteet ehk *ethnic identity* on pärilik staatus, mida eristatakse esivanemate, sotsiaalsete ja rahvuslike pärandite alusel (Feitosa, Lacerenza, Joseph, Salas, 2017, 1130). Etnilisse gruppi kuuluvad inimesed jagavad ühiseid traditsioone, ajalugu, keelt või murdeid, kultuuri, usku, füüsilist väljanägemist ja sarnaseid muid tegureid, nagu riietusstiil, toit ja veendumused (Liebkind, 2006, 82).

Rahvuslik identiteet ehk *national identity* on omane grupile, kes elab kindlal territooriumil ja teadvustab ennast rahvusena. Rahvusele omased tunnusjooned on osaline või täielik poliitiline iseseisvus, majandussuhted, ühine ajalugu ja kultuur, jagatud õigused ja kohustused (Smith, 1991,

15). Rahvust iseloomustab ühtekuuluvustunne ja käitumiskultuur, mis saab olla omane ainult ühel kindlal territooriumil elavale grupile (Taljunaite, 2013, 188).

Kahte mõistet eristab selgelt nende taust. Rahvuslik identiteet ehk riigiidentiteet on omane etnilisele grupile, kes on poliitiliselt väljakujunenud (Connor, 1978, 378). Võrreldes kahte identiteedi mõistet omavahel, siis etniline identiteet kirjeldab identiteedi kultuurilist poolt. Vetiku (2015) sõnul „Riigiidentiteet näitab, kas ja kuidas on vastavas ühiskonnas inimeste erinevate etniliste identiteetide kõrval välja kujunenud nende ühine samastumine riigiga ning samal ajal ka oma erinevuste vastastikune tunnustamine“ (Vetik 2015, 24). Etniline identiteet kirjeldab pärandit ja esivanemaid, rahvuslik identiteet kirjeldab inimese suhet ühiskonna ja riigiga. Etniline identiteet on riigiidentiteedi üks komponentidest (Munck, Trpeski, 2009, 70).

Tulenevalt kahe mõiste selgest erinevusest, põhineb kogu käesolevas töös uuritud teaduskirjandus ingliskeelsele vastele *national identity*. *National identity* ehk riigiidentiteedi mõistet on kasutatud ingliskeelse vastena ka kõigis Eestis läbi viidud integratsiooni monitooringutes, mille üks peatükkidest keskendub riigiidentiteedi uurimisele Eestis (Vetik, 2017, 21).

Järgnevalt vaatleb autor sügavamalt riigiidentiteedi mõiste olemust. Rahvusvaheline kirjandus käsitleb riigiidentiteedi mõistet ulatuslikult, kuid erinevatest aspektidest ja lähtekohtadest. Antud bakalaureusetöös vaatleme me riigiidentiteeti kui terviku väljakujunemist ühiskonna mitmekesisuses. Riigiidentiteet pole mitte ainult ideoloogiline ja geopoliitiline, vaid ka emotsionaalne ja psühholoogiline (Volkan, 1988, 686). Riigiidentiteet peegeldab rahvuse kuuluvust ning omab viit mõõdet: psühholoogiline, kultuuriline, territoriaalne, ajalooline ja poliitiline (Bajt, 2016, 54).

Peamine riigiidentiteedi mõiste määratleja Smith (1991) peab riigiidentiteedi olemust järgnevaks: riigiidentiteet hõlmab inimese suhet riigiga, poliitikaga, kogukonnaga, ajaloo, territooriumiga, kodakondsusega, traditsioonidega ja ühiste väärtustega (Smith 1991, 14). Riigiidentiteet on kogukonna ühine minapilt, mis on määratletud geograafiliselt ja institutsiooniliselt, kirjeldades seejuures inimese kuuluvus- ja turvatunnet ning on seotud ühiskonnaga (Kymlicka, 1995, 135). Kui eelnevas alapeatükis käsitletud individuaalne identiteet vastas küsimusele „kes ma olen ja

kuhu ma kuulun“, siis riigiidentiteet keskendub küsimusele „kes meie oleme ja kuidas meie suhestume üksteisega“ (Valk, 2003, 231). Riigiidentiteet põhineb veendumusel, et kuulatakse teatud rahva hulka ning jagatakse sarnaseid väärtusi, mis eristavaid neid teistest rahvustest. Erinevalt individuaalsest identiteedist on riigiidentiteedi puhul tähtsal kohal jagatud väärtused ühiskonnas (Sumino, 2017, 190).

Riigiidentiteet omab samu elemente, mis identiteet. Riigiidentiteet on nii öelda ühtne tervik, mille teguriteks on keel, kultuur, ajalugu, sümbolid ja traditsioonid (Öbrink Hobzdova, Siarda Trentova, Sobkova, 2017, 32). Samuti leiab Sewell (1999), et riigiidentiteet koosneb spetsiifilistest ühele rahvusele omastest tunnustest nagu näiteks keel, traditsioonid ja sümbolid (Sewell, 1999, 39). Rahvusvahelise kirjanduse põhjal saab öelda, et riigiidentiteet on liim, mis hoiab koos ühte rahvast ja väljendub riigile omaste tavade järgimisest, nagu näiteks rahvushümni laulmine ja riigilipu heiskamine. Tavade järgimine loob emotsionaalse sideme inimese ja riigi vahel (Woronov, 2007, 669).

Rahvusvahelise kirjanduse põhjal saab peamised riigiidentiteedi mõjutajad jaotada nelja erinevasse gruppi. Esimene grupp on keeleoskus, mis mõjutab inimese hakkamasaamist ühiskonnas ja suhteid enamusgrupiga (Kolsto, 2000, 231). Teise grupi tegur, mis mõjutab riigiidentiteedi taset, on elukoht. Elukoht mängib rolli selles, kas inimene läbib tihedalt enamusgrupiga või on isoleeritud oma vähemusgruppi (Kolsto, 2000, 245). Kolmas tegur on kodu ja perekonna mõju, mis kujundab inimese identiteeti alates sünnist (Perälä-Littunen, 2008, 87). Viimane, neljas tegur, mis mõjutab riigiidentiteedi kujunemist, on ühiskonnas valitsevad hoiakud vähemusgruppi (Baar, Jakubek, 2017, 84).

Esimene tegur, mida rahvusvahelised uuringud riigiidentiteedi mõjutajana välja toovad, on keeleoskuse tähtsus. Selleks, et olla tõeline kodanik, peab oskama riigikeelt (Kolsto, 2000, 134). Pew uurimiskeskus, mis uurib ülemaailmselt inimeste suhtumist ja trende, viis 2016. aastal läbi uuringu 14 riigis, küsitledes 14 514 inimest. Uuriti inimeste suhtumist riigiidentiteeti ning leiti, et keeleoskus on riigiidentiteedi puhul sünnikohast olulisem. Riigid, milles keeleoskuse tase oli olulisem sünnikohast, olid näiteks Saksamaa, Austraalia ja Rootsi (Pew Research Center, 2017). Keeleoskus on riigiidentiteedi puhul olulisel kohal, sest puuduliku keeleoskuse tõttu esinevad

probleemid nii töötsemisel kui ka igapäevasuhtluses enamusgrupiga, mis viib pingete tekkimisele ühiskonnas. Seesugust tendentsi on näha Moldovas, kus vähese keeleoskusega noortel rumeenlastel on raskusi puuduliku keeleoskuse tõttu, raskused esinevad meelepärase töö leidmisel ja suhetes moldovlastega (Baar, Jakubek, 2017, 72).

Teine tegur, mis eristub rahvusvahelises kirjanduses, on elukoht ja selle olulisus riigiidentiteedi puhul. Madal riigiidentiteedi tase on omane piiriäärsetele aladele ning piirkondadele, kus enamusgrupi rahvad moodustavad vähemuse. Vähemusgrupp, kes on eraldatud ühiskonnas enamusgrupist, ei võta omaks enamusgrupi traditsioone, veendumusi ja väärtuseid, mis on tugeva riigiidentiteedi aluseks (Kolsto, 2000, 54).

Kolmas tegur, mis mõjutab riigiidentiteeti, on kodu ja perekond. Noores eas omandatud põhimõtted muutuvad täiskasvanueas jäädavateks siseveendumusteks, seetõttu on noorte riigiidentiteedi suur mõjutaja kodu (Sokol, 2009, 143). Kodu ja riigiidentiteedi vaheliseks märksõnaks on põlvkondadevahelised ülekandumised, kus ühiskondliku positsiooni edasipärandamine lastele põhjustab põlvkondadevaheliste väärtuste ning maailmapildi sarnasuse (Perälä-Littunen, 2008, 92). Perekonnast kaasa antav patriotism mõjutab märkimisväärselt laste identiteedi kujunemist (Sanina, 2012, 132).

Neljas tegur, mis mõjutab riigiidentiteedi taset, on ühiskonnas valitsev suhtumine vähemusgruppi. Ühiskonnas valitsev sallimatus on põlvkondade vahel edasi kanduv nähtus (Baar, Jakubek, 2017, 87). Riigiidentiteedi puhul on vajalik ühise mõõdupuu, ühiste arusaamade ja püüdluste olemasolu, mis on aluseks sellele, et rahvas oleks osa riigist (Smith 1991, 11). Gruppi kuuluvad inimesed samastavad ennast teiste grupi liikmetega ja on mõjutatud grupist, kuhu kuulutakse (Tajfel, 1981, 229). Tundes negatiivset vastukaja ühiskonnas oma rahvusgrupile, tekib grupis negatiivne hoiak, mis mõjutab riigiidentiteedi taset ja suhtumist elukoha riigi vastu (Taljunaite, 2013, 189).

Kokkuvõtlikult saab öelda, et rahvusvaheline kirjandus käsitleb riigiidentiteeti kui tegurit, mis ühendab ühes riigis elavaid inimesi läbi ühise „meie“ tunde. Riigiidentiteedi olulisteks komponentideks on nii ühised traditsioonid, kultuur ja keel kui ka poliitiline iseseisvus ja majandussuhted. Etniline identiteet on riigiidentiteedi üks osadest ning antud mõisted täiendavad

üksteist. Riigiidentiteedi areng saab alguse juba varases eas koos individuaalse identiteedi arenguga ning kulgeb läbi elu, olles mõjutatud nii keeluskusest, elukohast, traditsioonidest ja väärtustest kui ka ühiskonnast valitsevatest hoiakutest ning perekonnast ja kodust.

1.2 Riigiidentiteet mitmerahvuselises Eestis

Tulenevalt eelnevast alapeatükist on selge, et riigiidentiteet ja selle tugev olemasolu on oluline igale riigile. Eesti riigiidentiteeti iseloomustab sarnaste väärtuste ja arusaamade jagamine ning ühtekuuluvustunne (Valk, 2008, 164). Riigiidentiteedi tähtsa osa moodustab enese teadlik määratlemine kindla ühiskonna liikmena ning selles ühiskonnas kehtivate normide ning seaduste austamine (Lauristin, 2008, 145).

Riigiidentiteedi mõiste Eestis puutub oma olemuselt tihedalt kokku etnilise eestlusega. Etniline eestlus ja riigiidentiteet pole aga Eesti kontekstis üksteist välistavad mõisted, vaid teineteist täiendavad mõisted. Eestlased identifitseerivad riigiidentiteeti etnilise identiteediga ja selle komponentidega (Valk, Karu-Kletter, Drozdova, 2011, 35). Vetik (2015) käsitleb riigiidentiteeti kui „ühte samastumissuhete vormi, mis asub etnilise identiteedi ja riigiülese identiteedi vahel ja seob antud riigi territooriumil elavad inimesed üheks rahvaks, sõltumata nende etnilisest taustast“ (Vetik, 2015, 25).

Venelaste jaoks on aga riigiidentiteet ja etniline identiteet kaks lahus mõistet. Vene vähemusgrupp Eestis tunneb tsiviilidentiteedi seotust Eestiga, aga kultuurilist sidet Venemaaga (Vetik, 2008, 5). Eestis eksisteeriv tugev side riigiidentiteedi ja etnilise identiteedi vahel on loonud olukorra, kus vene vähemusgrupp tunneb, et nende etnilise päritolu tõttu pole nad osa riigist (Vihalemm, Masso, 2004, 42). Riigiidentiteedi ja etnilise identiteedi tugev seotus Eestis põhjustab ühiskonnas olukorra, kus vene vähemusgrupil tekib vastuolu enda etnilise identiteedi hoidmisel ja enese seostamisel Eesti riigiga, mistõttu on vähemusgrupi valikuks assimileerumine või üldsusest kõrvalehoidmine, mis toob kaasa võõrandumise ühiskonnast (Lauristin, Uus, Sepper, 2011, 227). Seega saab väita, et tugeva riigiidentiteedi aluseks on mõlema grupi etnilise identiteedi tunnustamine.

1.3 Vähemusrahvuse riigiidentiteeti mõjutavad tegurid

Järgnevalt toob töö autor eesti kirjanduse ja uuringute põhjal välja peamised riigiidentiteeti mõjutavad tegurid Eestis, mis ühtivad rahvusvahelises kirjanduses käsitletud teguritega. Selge ülevaate saamiseks Eesti kontekstis annavad järgnevad peatükid ülevaate Eestis läbi viidud uuringute tulemustest. Mõjutegurid on jaotatud nelja erinevasse alagruppi.

Esimese alagrupi moodustavad sotsio-demograafilised näitajad: vanus, kodakondsuse olemasolu või selle puudumine, elukoht ja keeleoskuse. Sotsio-demograafilised näitajad mõjutavad inimese riigiidentiteedi taset läbi igapäevaelu eri aspektide. Teise alagrupi moodustavad hoiakud, mis tulenevad kodust, koolist ja suhtlusringkonnast ning mis suunavad inimese nägemust maailmas toimuvast alates sünnist. Kolmanda alagrupi moodustab meedia ja selle mõju noorte riigiidentiteedile. Kindla meedia tarbimine ja sellest saadavad mõjutused kujundavad inimese pilti ühiskonnast ja maailmas üldisemalt. Viimase, neljanda alagrupi, moodustavad ühiskonnas valitsevad hoiakud vähemusgruppi ja nende mõju riigiidentiteedile. Ühiskonnast saadav vastukaja ühelt grupilt teisele määrab meelestatuse, negatiivne vastukaja enamusgrupilt mõjutab vähemusgruppi ja vastupidi (Vetik, 2008, 174).

1.3.1 Sotsio-demograafilised näitajad

Esimene grupp faktoreid, mis riigiidentiteedi kujunemist mõjutavad, on demograafilised näitajad: inimese vanus, kodakondsuse olemasolu, keeleoskus ja elukoht.

Riigile on tähtis, et noorem generatsioon omaks kõrget riigiidentiteedi taset, olles sellega eeskujuks järeltulevatel põlvkondadele (Tammaru, 1999, 66). Integratsiooni monitooring (2008) toob olulise punktina välja, et riigiidentiteedi tase Eestis elavate muulaste seas on kasvavas tendentsis ning riigiidentiteedi taseme erinevust vanusegruppide vahel esile ei tõsteta (Vetik, 2008, 3). 2015. aastal läbi viidu integratsiooni monitooring, mis uuris riigiidentiteedi taset Eesti elanike seas, küsitledes 1214-t inimest, tõi samuti välja, et erinevate vanusegruppide vahel olulisi erinevusi riigiidentiteedi tugevuses ei esinenud. Silma paistis vaid asjaolu, et vanemaealiste hulgas oli riigiidentiteet natuke tugevam kui nooremate seas (Vetik, 2015, 35). Samas 2017. aastal läbi viidud

integratsiooni monitoring toob vanuselise lõhe riigiidentiteedi uurimisel esile kui tõsise ohumärgi. Nimelt tõi läbi viidud uuring välja selle, et mida nooremad on vastajad, „seda suurem on nõrga riigiidentiteediga ja seda väiksem tugeva riigiidentiteediga inimeste osakaal“ (Vetik, 2017, 27).

Riigiidentiteedi uurimisel on oluline riigiidentiteedi suhe kodakondsuse olemasoluga, sest kodakondsus „loob inimese ja riigi vahel lisaks samastamisele ka õiguste ja kohustustega määratletud juriidilise seose“ (Vetik, 2008, 164). Kodakondsus paneb inimesele teatud kohustused, mistõttu tunneb indiviid ennast rohkem ühiskonna ellu kaasatuna kui mittekodanikuna (Vetik, 2008, 164). Kodakondsuse puudumisel tuntakse hirmu tuleviku ees, mis omakorda mõjutab inimese tulevikuplaane ja soovi siduda ennast emotsionaalselt riigiga (Tammaru, 1999, 70).

Riigiidentiteedi ja kodakondsuse side on nähtav 2008. aasta integratsiooni monitoringus. Uuringust selgub, et venelased, kes omavad Eesti kodakondsust, on tugevama riigiidentiteedi tasemega kui venelased, kes on Venemaa kodakondsusega või halli passiga (Vetik, 2008, 166). Integratsiooni monitoringu (2017) tulemustest järeldub, et tugeva riigiidentiteediga respondentide hulgas on Eesti kodanike ja määratlemata kodakondsusega isikuid üle 40%, Venemaa kodakondsusega inimeste hulgas on aga umbes veerand vastajatest ainult tugeva riigiidentiteediga (Vetik, 2017, 27).

Teisalt ei taga Eesti kodakondsus alati tugeva riigiidentiteedi väljakujunemist (Laius, Proos, Pettai, 2000, 10). Eestivenelased, kellel ei ole kodakondsust, võivad ikkagi riigiga tihedalt seotud olla ning tunda ennast osana ühiskonnast. Seevastu teine osa eestivenelastest, kellel on kodakondsus olemas, hoiab ikka oma vähemusgrupi poole ning lõimumine enamusgrupiga on minimaalne (Tammaru, 1999, 68). Seesugune võrdlus annab pildi asjaolust, et side kodakondsuse ja riigiidentiteedi vahel on väike. Sarnast tendentsi kinnitab integratsiooni monitoring (2015), tuues esile olukorra, kus tugeva riigiidentiteedi grupis on inimesi kellel puudub Eesti kodakondsus. Nõrga riigiidentiteediga grupis on aga inimesi, kellel on olemas Eesti kodakondsus (Vetik, 2015, 25).

Järgmine sotsiaaldemograafiline näitaja, mis mõjutab riigiidentiteedi kujunemist, on inimese keeleoskus. Mida halvem on keeleoskus, seda raskem on samastuda ning tunda ennast osana ühiskonnast (Ehala, 2003, 7). Keeleoskus on oluline, et kodanik tunneks ennast täisväärtusliku ühiskonna liikmena. Keeleoskus on teisest rahvusest inimestele võti läbi mille saab õppida tundma kultuuri, rahvast ja riiki. Puuduliku keeleoskuse tõttu on keeruline olla osa kindlast grupist.

Eestis elavate vene noorte riigiidentiteet on seotud eesti keele oskusega (Kiuru, 2011, 34). Kiuru (2011) uuris Eesti riigiidentiteedi olemasolu eesti- ja venekeelsete gümnaasiumiõpilaste seas, küsitledes 672 õpilast Ida-Virumaal, Tartumaal ja Harjumaal, ning leidis, et keeleoskuse puudumisel tuntakse end tõrjutuna ega nähta häid tööalaseid võimalusi (Kiuru, 2011, 32). Keeleoskuse olulisus on nähtav 2017. aasta integratsiooni monitooringus, kust järeldub, et tegu on statistiliselt olulise seosega riigiidentiteedi ja keeleoskuse vahel. Mida halvem on keeleoskus, seda madalam on indiviidid side riigiga (Vetik, 2017, 27).

Sarnaselt kodakondsusega eksisteerib riigiidentiteedi puhul ka vastupidine olukord keeleoskuse ja riigiidentiteedi vahel. 2015. aasta integratsiooni monitooringus leiti, et tugeva riigiidentiteediga grupis on inimesi, kellel puudub hea eesti keele oskus, ning nõrga riigiidentiteediga grupis on inimesi, kellel on hea eesti keele oskus (Vetik, 2015, 26).

Madala riigiidentiteedi mõistmisel on olulisel kohal inimese elukoht ja selle mõju riigiidentiteedile. Madal riigiidentiteedi tase ja vähemusgrupi eraldatus on omavahel seotud (Vetik, 2015, 30). Identiteedi ja elukoha vaheline side mõjutab inimeste suhtumist, poliitilisi valikuid ja tavasid. Madal riigiidentiteet omistatakse aladele, kus vähemusgrupp domineerib enamusgrupi üle (Mitchell, 2004, 257). Madala riigiidentiteedi ja elukoha seos on nähtav Eestis läbi viidud integratsiooni monitooringutes. Integratsiooni monitooring (2015) toob välja, et madal riigiidentiteet on omane Ida-Virumaale, kus tugevat riigiidentiteeti omab 21% vastajatest, Tallinnas ja mujal Eestis on vastav näitaja 40-45% (Vetik, 2015, 27). Samalaadne tulemus on 2017. aasta integratsiooni monitooringus. Ida-Virumaal oli tugeva riigiidentiteedi osakaal kõige väiksem, olles tugev vaid 28% respondentidest, Tallinnas ja teistes Eesti piirkondades oli antud näitaja üle 40% (Vetik, 2017, 27).

1.3.2 Kodu, kool ja suhtlusringkond

Teise gruppi kuuluvaid riigiidentiteedi mõjutajaid saab nimetada hoiakuteks, mis tulevad kaasa kodust, koolist ja igapäevasest suhtlusringkonnast. Nagu inimese identiteedi kujunemine, algab väärtuste areng ja omaksvõtt juba varases eas. Hilisemas elus kogetu muudab juba nooruses omaks võetut vähesel määral. Seetõttu saab noorte riigiidentiteedi ühe suurema mõjutajana määratleda kodu ja vanemaid (Kiuru, 2011, 32). Kodu on inimese esimene keskkond, kus toimub väärtusmaailma väljakujunemine ning areng isiksuseks. Tähtsad on kodus hoitavad traditsioonid ja väärtused, mida pärandatakse edasi lastele. Selleks on nii vanavanemate poolt räägitavad lood minevikust kui ka traditsioonid, mis moodustavad perekonna mälu ja kanduvad edasi põlvest põlve (Heidmets, 1998, 7).

Noored eestivenelased põhjendavad oma riigiidentiteeti läbi perekonnas järgitavate traditsioonide ja tavade (Gorobets, 2010, 10). Kodu kujundab meelsuse, millega noor maailma vaatab ja avastama hakkab (Kiuru, 2011, 17). Lapsevanemate vaheline jutt kodus poliitikast ja valitsusest mõjutab edasises elus laste valikuid. Kui kodus sisestatakse lastele pettumust riigi suhtes, näiteks, et riik kohtleb vene rahvusest inimesi ebavõrdselt ning väljavaated tulevikus on negatiivsed, siis selle tulemusel meelestuvad ka lapsed sarnaselt (Laius, Proos, Pettai 2000, 8).

Kui kodu ja perekonda peetakse esimesteks fundamentaalseteks alusteks inimese identiteedi väljakujunemisel, siis vähem tähtis pole kooli roll identiteedi arenemisel. Mida vähem peetakse tugeva riigiidentiteedi arendamist tähtsaks kodus, seda suurem osa on selles küsimuses koolil. Noor on kasvatuslikele mõjudele avatud kodus, aga ka koolis, mis on hea alus selleks, et anda õppekavas edasi veendumusi riigi ja rahvuse kohta. Õpetaja meelestatus Eesti riigi, kultuuri ja väärtuste suhtes peaks olema miski, mis oleks eeskujuks õpilastele (Ehala, 2003, 8). Kiuru (2011) väidab, et suurem osa vene koolis töötavatest õpetajatest on vanema põlvkonna esindajad, kes on Nõukogude Liidu aegadest endiselt häälestatud venemeelselt ning kannavad seesuguseid väärtusi endiselt edasi ka noorematele põlvkondadele koolis, mis seab omakorda takistusi tugeva riigiidentiteedi kujunemisele noorte eestivenelaste seas (Kiuru, 2011, 17).

Suhtlusringkonda saab pidada sama tähtsaks riigiidentiteeti mõjutavaks teguriks kui kooli ja kodu. Suhtlusringkonna maailmapilt mõjutab ja kujutab tugevalt ka meie endi nägemust toimuvast. Kui vanemate eestivenelaste puhul võib madalat riigiidentiteedi taset seostada tihedate kontaktidega Venemaal, siis teistpidi ei tohiks seesugune mõttekäik kehtida enam tänases Eestis, sest suurel osal noortel eestivenelastel otsesed sugulussidemed Venemaal puuduvad ning sündinud on nad Eestis, mistõttu peaks peale kasvav põlvkond muutuma üha Eesti-kesksemaks (Tammaru, 1999, 46).

Antud tendentsi kinnitab 2015. aastal läbi viidud integratsiooni monitooring - noorte venelaste seas on vähe neid, kelle sugulased elavad Venemaal. Noorte eestivenelaste kontaktid on märgatavalt Eesti-kesksemaid kui nende vanematel, kes on sündinud valdavalt väljaspool Eestit. Teisalt on nõrga riigiidentiteediga venelaste seas rohkem neid inimesi, kellel on vähe kontakte igapäevaelus eestlastega. Näiteks on neil vähe eestlastest sõpru ja tuttavaid. Umbes 60%-l vastanutest on tutvusringkonnas väike arv eestlasi ning suurema osa suhtlusringist moodustavad venelased (Vetik, 2015, 32).

Eestivenelaste riigiidentiteet on sõltuv eestlaste seas loodud kontaktide hulgast ja nende kvaliteedist. Integratsiooni monitooringu (2017) tulemustest järeldub, et tugeva riigiidentiteediga vastajad omavad tihedamaid kontakte eestlastega kui madala riigiidentiteediga vastajad. „Kui tugeva riigiidentiteediga vastajate hulgas on 36%-l sõprade ja lähedaste tuttavate seas umbes pooled või enamad eestlased, siis nõrga riigiidentiteediga vastajate seas on näitaja 13%“ (Vetik, 2017, 27). Suhetes kahe rahvusgrupi vahel on märgatav tendents, et mida tugevam on inimese riigiidentiteet, seda positiivsemad on tema kogemused teise ühiskonnas eksisteeriva rahvusgrupiga. Teisalt inimesed, kelle riigiidentiteet on nõrk, omavad ka rohkem negatiivseid kogemusi vastandgrupiga (Vetik, 2008, 168). Teisisõnu on nõrga riigiidentiteediga vastajatel vähem kontakte eestlastega kui tugeva riigiidentiteediga vastajatel.

1.3.3 Meediatarbimine ja infoväli

Kolmandasse gruppi kuuluvad faktorid, mis võivad mõjutada riigiidentiteedi taset: meediatarbimine ja infoväli, milles inimesed igapäevaselt elavad. Kahe rahvuse lõimumisel on tähtis osa meediaruumil, kus elatakse ja igapäevaselt toimetatakse. Vähemusgrupi sidet Eesti

riigiga näitab see, millist meediat tarbitakse. Inimestel on kombeks jälgida enamasti neid meediakanaleid, kust nad saavad kinnitust enda eelnevalt välja kujunenud veendumustele, mis on tekkinud kas kodu või ühiskonna mõjutustel. Inimesed, kes tarbivad rohkem vene meediat, ei oma nii tihedat kokkupuudet Eesti avaliku sfääri ja poliitikaga. Eestis elavad venelased, kes aga elavad Eesti meedia infoväljas, on rohkem kursis ühiskonnas toimuvaga (Sepper, 2015, 90).

2014.aastal uuringufirma Saar Poll OÜ poolt läbi viidud üleestilises uurimuses, milles küsitleti telefoniintervjuu vormis 505 eestlast ja 495 mitte-eestlast vanuses 15-74 eluaastat, leiti, et eestlaste ja eestivenelaste tarbitavad infokanalid erinevad märkimisväärselt (Saar Poll OÜ, 2014, 7).

Eestivenelased jälgivad suuresti venekeelset meediat, kuid tõusuteel on eesti venekeelsete portaalide jälgimine. Erinevalt eestlastest on venelaste seas ka palju nii öelda kõigesõojaid, kes tarbivad palju eri tüüpi ja eri keeltes meediat, alates CNNist, lõpetades RTRiga, mille vahele jääb ka Eesti meedia nii eesti kui vene keeles. Samas toob uuring välja selle, et eesti ja eesti venekeelsete portaalide sisu erineb suuresti. Näiteks Delfi eestikeelne versioon erineb Delfi venekeelsest versioonist, edastades sellega venelastele segaseid signaale (Saar Poll OÜ, 2014, 15).

Peamine meedialiik, mida eestivenelased jälgivad, on televisioon ning eelkõige vene televisioon. Peamised jälgitavad kanalid on RTR ja PBK. Samas on vene televisiooni osatähtsus noorte seas kadumas ning eestikeelsete uudisteportaalide jälgimine on tõusuteel. Siinkohal mängib olulist rolli see, et noorte eestivenelaste keeleoskus võrreldes vanema generatsiooniga on paranemas ning see annab võimaluse olla kursis ka eestikeelse meediaga (Saar Poll OÜ, 2014, 17).

Eestivenelaste nägemust Eestist ja maailmas toimuvast mõjutab Venemaalt tulenev meedia propaganda, mille info on vastuolus nii Eesti kui rahvusvahelise meediaga (Saar Poll OÜ, 2014, 21). Vene meediaruumis ollakse Venemaa ideoloogia ja propaganda mõjusfääris, mis ei lase omakorda lõimuda ühiskonda ning võtta omaks siin valitsevaid tavasid ja on üheks riigiidentiteeti mõjutavaks põhjuseks (Vetik, 2008, 172). Vene propaganda mõju ulatuslikkus soosib vene emakeelega inimeste mittesulandumist Eesti ühiskonda (Sepper, 2015, 97).

1.3.4 Ühiskondlik suhtumine vähemusgruppi

Neljandasse gruppi kuuluvaid faktoreid, mis võivad mõjutada riigiidentiteeti, saab üldistatult nimetada ühiskonnas valitsevateks hoiakuteks vähemusgrupi suhtes. Identiteet kujuneb välja kahepoolset ehk identiteedi kujunemist mõjutab nii indiviid ise kui ka grupp, kuhu kuulutakse (Valk, 2003, 233). Tulenevalt sellest mõjutab vähemusgrupi riigiidentiteedi kujunemist enamusgrupi suhtumine vähemusgruppi ja ka vastupidi (Heidmets, 1997, 8).

Olulisel kohal ühiskonnas on domineeriva grupi suhtumine vähemusgrupi etnilisse eripärase „ning see, kas neid tajutakse ühiselu normaalse osana või tekitavad nad ühiskonnas pigem häiritust“ (Vetik, 2008, 172). See, kuidas koheldakse teisest rahvusest inimesi, kujundab vähemusrahvaste armastuse riigi ja selle elanike vastu. Kui tuntakse negatiivset suhtumist ühiskonnas oma rahvusgrupi vastu, meelestatatakse negatiivselt (Katus, 1996, 23).

Eestlaste hoiakud venelaste suhtes on olnud eelarvamustega. Levinud on arvamus, et Venemaa ja venelased on potentsiaalne oht Eestile (Vetik, 2008, 175). Hirmu põhjused on mõistetavad ning pärinevad ajaloost, nende hulka kuuluvad traagilised sündmused sõja ajal ning keeruline nõukogude aeg Eestis (Lauristin, Vihalemm, Kallas, Jakobson, 2007, 26). Ka tänasel päeval muudab eestlasi ärevaks valitsev olukord poliitikas ning alateadlikku hirmu suurendavad nii Vene Föderatsiooni juhtide sõnavõtted, Venemaa massimeedia negatiivne meelestatus Eestimaa suhtes kui ka eestlaste hirm uue okupatsiooni ees Venemaa poolt. Ukraina sündmused on suurendanud hirmutunnet eestlaste seas veelgi (Sepper, 2015, 97).

Tõrjuvad hoiakud eestlaste ja venelaste vahel on kõige iseloomulikum just nooremas vanuserühmas. Põhjusena tuuakse mõlema poole koostöötahte puudumist, mida põhjendatakse pronksiöö sündmustega. Koostöötahte puudumise all peetakse integratsiooni monitooringus silmas kahe grupi soovimatust leida lõimumisprotsessis ühist keelt (Vetik, 2008, 174). Noorte eestlaste ja venelaste hoiakute muutumisel mängisid rolli 2007. aasta aprilli „pronksiöö“ sündmused. Pronkssõduri kriis suurendas ühiskonnas eksisteerinud vastandlikke protsesse (Petersoo, Tamm 2008, 11). Eelkõige vene noored tundsid ennast 2007. aasta sündmustest mõjutatud, mis on kahe grupi vahel oleva pinge üheks põhjuseks (Lauristin jt. 2007, 40).

Eestlaste jaoks sümboliseerib pronkssõduri monument sõjaaja koledusi ning midagi, mis tuleks kaotada. Seevastu venelaste jaoks on pronkssõdur nende identiteedi kandev osa. Pronkssõduri teisaldamine oli rünnak nelja venelaste jaoks tähtsama identiteedilise väärtuse vastu: võitjate ajalugu, sõjaline kangelaslikkus, sõduri pühadus ning kodumaa-armastus (Lauristin jt. 2007, 37). Monumenti nähakse olulise osana positiivsest minapildist ja vene kultuuri säilitamisest Eestis (Petersoo, Tamm, 2008, 13). Inimene reageerib väga valuliselt rünnakutele oma identiteedile ja kui on ohustatud paljud sellekohased väärtused, tuntakse ohustatuna ühtlasi kogu oma eksistentsi ning algab võitlus oma identiteedi püsijäämise eest (Ehala, 2003, 6). Pettumus Eesti riigi suhtes on tekitanud trotsi ning vastumeelsuse kuuluda ühiskonda. Tugeva riigiidentiteedi kujunemine inimestes, kes on pettunud riigis, on vähetõenäoline (Lauristin, 2008, 161).

Kokkuvõtlikult saab järeldada, et riigiidentiteet Eestis tähendab kõikide Eesti elanike võrdset kaasamist ühiskonda ja poliitilisse ellu. Eestlaste jaoks on etniline eestlus ning riigiidentiteet kaks tihedalt seotud mõistet, eestivenelastele seevastu aga väidetavalt kaks erinevat kontseptsiooni. Eesti kontekstis saab peamiste riigiidentiteedi mõjutajatena välja tuua sotsio-demograafilised näitajad, ühiskonnas valitseva suhtumise, meediast saadava mõju, kontaktid enamusgrupiga ning kooli ja perekonna mõju.

2 UURINGU METOODIKA

Bakalaureusetöö autor uurib vene noorte riigiidentiteedi taset Eestis ja seda mõjutavaid põhjuseid. Arvestades eetilisi kaalutlusi ning intervjueeritavate arvamuse suurt osatähtsust, valis autor andmete kogumise meetodiks kvalitatiivse poolstruktureeritud individuaalintervjuu. Kvalitatiivsele uurimistööle on omane inimeste isiklike kogemuste ja vaadete seletamine ning nende mõistmine (Johnson, Christensen 2012, 33). Kogutud andmeid analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil. Kvalitatiivne meetod annab võimaluse saada põhjaliku ülevaate inimese käitumisest ja arvamusest ning meetodi aluseks on veendumuste ja hoiakute kirjeldamine (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara, 2005, 152).

2.1 Andmed

Käesoleva töö fookuses on indiviid ja eesmärgiks on välja selgitada tegurid, mis võivad mõjutada indiviidi riigiidentiteedi kujunemist. Tulenevalt töö eesmärgist, milleks on soov selgitada sotsiaalsete ja informaalsete aspektide mõju indiviidi riigiidentiteedi kujunemisele, on antud uurimuse puhul õigustatud kvalitatiivse uurimismeetodi ehk poolstruktureeritud intervjuude kasutamine, sest etteantud vastusevariantidega ankeetküsimustikud ei võimalda detailselt kirjeldada inimeste uskumuste ja hoiakute põhjuseid ja kujunemist. Kuna riigiidentiteedi kujunemine on protsess, mis on mõjutatud paljudest välistest teguritest, siis on oluline mõista, kuidas see protsess toimub, millised tegurid seda soodustavad või pärsivad ning kuidas indiviidid ise seda tunnevad ja mõtestavad. Poolstruktureeritud intervjuude kasutamine võimaldab uurida käesolevat teemat sügavamalt ja detailsemalt.

Uuringu valimi moodustasid 18-25 aastased vene noored, kes elasid Tallinnas, Tartus või Narvas. Antud vanuseline skaala valiti seepärast, et saada ülevaade täisealiste vene noorte riigiidentiteedist, kes on kasvanud üles taasiseseisvunud Eestis. Arvesse võeti, et valim oleks võimalikult mitmekesine ning intervjueeritavate taust oleks erinev, hõlmates nii ülikoolis kui ka kesk- või kutsekoolis õppivaid noori ning töötavaid noori.

Andmete kogumiseks viidi läbi poolstruktureeritud individuaalintervjuud kokku 10 inimesega perioodil 06.03– 26.03.2016 Tallinnas, Tartus ja Narvas. 3 intervjuud toimus Tallinnas, 3 intervjuud Tartus ning 4 intervjuud Narvas. Poolstruktureeritud intervjuu on suuline infovahetus, kus intervjuueerija üritab intervjuueeritavat küsitledes infot saada. Poolstruktureeritud individuaalintervjuu kava valmistatakse ette koos põhiküsimustega, mille ülesehitust järgitakse intervjuul, kuid lähtuvalt individuaalintervjuu suunast kulgeb intervjuu vabas vormis. Põhiküsimuste vahele on olenevalt jutu suunast võimalik intervjuu läbiviijal küsida täiendavaid küsimusi (Õunapuu, 2014, 171). Poolstruktureeritud intervjuu kasutamine annab võimaluse vajadusel küsimusi täpsustada ja võrrelda erinevate intervjuueeritavate vastuseid, võttes seejuures arvesse nende isiklike kogemusi. Poolstruktureeritud intervjuu ei anna uurimuse autorile ühte kindlat tulemust, vaid näitab seda, kuidas erinevad inimesed mõtlevad ja käituvad (Longhurst 2009, 580).

Uuringus osalejad leiti erinevaid kanaleid pidi. Leidmaks intervjuueeritavaid kolmes linnas, kontakteerus autor kõigepealt ülikoolide, ametikoolide ja noortekeskustega. Üleskutse osaleda bakalaureusetöö intervjuus saadeti elektronkirja teel, kus ühtlasi selgitati uuringu eesmärki ja lubati tagada kõikide intervjuueeritavate anonüümsus. Tallinnas ja Tartus oli intervjuueeritavate leidmine lihtne, laiali saadetud kirjale tuli mitmeid vastuseid. Intervjuueeritavate leidmine Narvas osutus alguses keerulisemaks kui Tallinnas ja Tartus. Laiali saadetud kirjale reageeris esialgu kaks inimest. Kokku lepitud intervjuu päeval Narvas lisandus kohapeal veel kaks intervjuud, mis viidi läbi samal päeval.

Intervjuu pikkused varieerusid: lühim intervjuu kestis 34 minutit ning pikim 57 minutit. Intervjuu algas intervjuueerija ja töö tutvustamisega, et luua meeldiv ja vaba õhkkond. Intervjuu käigus teemasse sisse elades liiguti järk-järgult sügavamale sisu poole. Intervjuude pikkuse erinevuse määras intervjuueeritava avatus. Intervjuud viidi läbi Tallinnas, Tartus ja Narvas näost näkku, kohtudes kohvikutes, koolides, noortekeskustes ja osalejate kodudes. Kvalitatiivuuringu puhul kogutakse andmeid ja informatsiooni enamasti seal, kus osalejatel on kokkupuude uuritava teemaga. Intervjuueeritava käitumine endale mugavas keskkonnas võib anda olulist lisainformatsiooni (Creswell, 2014, 185).

Kvalitatiivse uuringu meetodil läbi viidud intervjuu jagunes kuueks erinevaks teemaplokiks, mille all olid vastavale temale vastust otsivad avatud küsimused. Esimene teemaplokk keskendus riigiidentiteedi taseme määramisele ning selle põhiküsimuseks oli vene noorte seotus Eesti riigiga. Riigiidentiteedi taseme määratlus antud töö kontekstis oli oluline eeldusel, et antud uurimuses osalenud vastajad ei pruukinud kuuluda madala riigiidentiteediga vastajate gruppi ning enne mõjutegurite leidmist tuli selgitada välja intervjuus osalejate riigiidentiteedi tase. Teine kuni viies teemaplokk uuris vene noorte riigiidentiteedi mõjutajaid. Teine plokk uuris, millist mõju omab kool ja kodu riigiidentiteedi arengule. Kolmandas intervjuuplokis uuriti, milline on seos meedial ja riigiidentiteedil. Intervjuu neljandas plokis uuriti, millist mõju omab riigiidentiteedile ühiskonnas valitsev suhtumine vähemusgruppi. Uurimuse viies peatükk otsis vastust küsimusele, mis seos võib olla riigiidentiteedil ja kontaktidel. Intervjuu viimases, kuuendas teemaplokis keskenduti sellele, milliseid lahendusi näevad vene noored ise praegustele ühiskonnas valitsevatele probleemidele. Intervjuu lõppes sotsio-demograafiliste andmete küsimisega. Nimetatud andmeid analüüsitakse töö alapeatükis 3.1.2. Täpsem intervjuude läbiviimise kava on toodud lisa 1 ja 2. Intervjuude küsimused koostati esimeses peatükis käsitletud kirjandusele ja eelnevalt läbi viidud integratsiooni monitooringutele tuginedes.

Intervjuud viidi läbi eesti keeles, kõikidele intervjuueeritavatele pakuti võimalust viia kogu intervjuu läbi ka vene keeles. Kõik intervjuud lindistati intervjuueeritavate nõusolekul digitaalselt audiofailile ja transkribeeriti hiljem. Vajadusel oleks saanud läbi viia veel rohkem intervjuusid, sest noored avaldasid aktiivset valmisolekut uurimuses osalemiseks. See näitab, et bakalaureusetöö temaatika ja riigiidentiteedi alaseid uuringuid Eesti kontekstis peetakse vajalikuks ja ollakse valmis oma arvamust ja kogemusi jagama.

2.2 Analüüsi meetodika

Analüüsimeetodiks valis autor kvalitatiivse sisuanalüüsi, sest see andis võimaluse analüüsida kogutud andmemahutu arusaadavalt, leides seejuures vastuseid uurimisküsimusele. Valitud meetodika andis võimaluse samaaegselt analüüsida ja võrrelda intervjuude käigus kogutud infot, selgitades välja seosed ja esile kerkivad tegurid, mis mõjutavad riigiidentiteedi kujunemist Eestis elavate vene noorte seas. Kvalitatiivse sisuanalüüsi tugevuseks on võimalus keskenduda tekstis

olulistele kohtadele, võimaldades samaaegselt leida tekstist harva esinevaid nähtusi, mis on antud bakalaureusetöös uuritava teema puhul tähtis (Kalmus, Masso, Linno, 2015).

Intervjuude läbiviimise järel transkribeeris autor kõik intervjuud. Transkribeerimisel oli olulisel kohal põhimõte, et transkribeeritakse tekst, mis on oluline töö seisukohalt. Intervjuu käigus jutuks tulnud mitte vajalikud teemad jäid transkriptsioonidest välja. Kokku saadi 79 lehekülge transkribeeritud teksti. Intervjuude analüüsimiseks koondati ühte teemaplokki kuuluvate küsimuste vastused. See andis võimaluse võrrelda, millised on vastavate teemade kohta käivad arvamused, probleemid ja noorte enda pakutavad lahendused (Eisenhardt, 1989, 540). Esimese etapina luges autor saadud intervjuud mitu korda süsteemselt läbi, märkides üles sageli esinevad teemad. Järgmisena koostas autor sageli esinevatest teemadest kategooriad, koondades sarnase tähendusega tekstiosad. Korduvate teemade alla tekkisid alakategooriad. Loodud kategooriad ja alakategooriad muutusid töö analüüsi käigus.

Analüüsi paremaks mõistmiseks määrati igale intervjuueeritavale koodid (tabel 1). Koode kasutatakse bakalaureusetöös kursiivkirjas esitatud tsitaatide juures eesmärgiga anda edasi respondendi vanus, sugu ja elukoht, tagades seejuures respondendi anonüümsus.

Tabel 1. Intervjuueeritavate kodeerimine

Intervjuueeritav	Sugu	Vanus	Elukoht
V1	M	21	Tallinn
V2	M	20	Narva
V3	N	18	Narva
V4	N	19	Tallinn
V5	M	25	Tartu
V6	N	22	Narva
V7	M	24	Narva
V8	N	23	Tallinn
V9	N	21	Tartu
V10	M	19	Tartu

Allikas: (Autori koostatud)

3 UURINGU EMPIIRILISED TULEMUSED

3.1 Analüüs

Järgnevalt annab töö autor ülevaate peamistest tulemustest, mis saadi läbi viidud individuaalintervjuudest. Analüüsi eesmärk oli välja selgitada, milline on uurimuses osalenud intervjueeritavate riigiidentiteedi tase ja millised tegurid mõjutavad Eestis elavate vene noorte riigiidentiteeti. Empiirilise uurimuse tulemusi analüüsitakse intervjuu kava teemaplokkidest lähtuvalt ning illustreeritakse tekstinäidetega. Esimeses alapeatükis määratletakse intervjuu esimese teemaploki põhjal intervjueeritavate riigiidentiteedi tase. Teine alapeatükk keskendub sotsio-demograafiliste näitajate ja riigiidentiteedi analüüsile. Kolmas kuni kuues alapeatükk koondab enda alla intervjuu teise kuni kuuenda teemaploki analüüsi.

3.1.1 Hinnang riigiidentiteedi tugevusele

Riigiidentiteeti mõjutavate tegurite mõistmiseks tuleb eelnevalt analüüsida, millise riigiidentiteedi tasemega on antud bakalaureusetöö uurimuses osalenud intervjueeritavad. Intervjueeritavate vastuseid analüüsitakse võrdluse teel, kõrvutades saadud vastuseid teiste intervjueeritavate vastustega ja bakalaureusetöö esimeses peatükis käsitletud riigiidentiteedi mõiste definitsiooniga. Läbi viidud analüüsi põhjal jaotatakse vastajad riigiidentiteedi taseme põhjal kahte gruppi. Esimene grupp on kõrge ja keskmise riigiidentiteediga vastajad ja teine grupp on madala riigiidentiteediga vastajad.

Läbi viidud sisuanalüüsi põhjal saab järeldada, et riigiidentiteedi näitajad antud uurimises osalenud respondentide puhul on suhteliselt kõrged. Madala riigiidentiteediga vastajate gruppi kuulub kümnest vastajast kaks, V1 ja V2. Kõrge või keskmise riigiidentiteediga vastajate gruppi kuulub kaheksa vastajat: V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10.

Kõrge või keskmise riigiidentiteediga vastajate gruppi iseloomustab enda Eesti riigiga samastamine, samal ajal mitte kaotades enda vene rahvusest tuleneva etnilise identiteedi

eripärasid. Kõrge või keskmisega riigiidentiteedi kandjad tunnevad uhkust selle üle, et nad on Eesti elanikud ning neil on tihe seotustunne Eesti riigiga.

(V3): „*Jah, olen uhke, sest Eestis on mul väga palju võimalusi, Eestis ma õppisin ja Eestis on minu pere ja siin ma kasvasin.*“

(V10): „*Ja, tunnen küll uhkust, sest me oleme väga arenenud riik ja meil on palju võimalusi.*“

Intervjueeritavatest kaheksa peab ennast väga tugevalt Eesti riigiga seotuks, põhjendades seda sellega, et nad on siin sündinud, kasvanud, hariduse saanud, nende lähim pere elab siin ning neil on Eestis palju võimalusi.

(V3): „*Olen väga seotud Eestiga, sest no ma olen kodanik, mul on kohustused ja riik vastutab minu eest ka mingil määral. See on minu kodumaa, ma olen siin sündinud ja kogu minu elu on siin.*“

(V4): „*Väga, sest ma olen ju sündinud siin, ja kasvanud siin, jaa kindlasti väga seotud. Ma tunnen ennast siin ju kodus, see on minu kodumaa. Kuigi ma pean ennast Eestis küll venelaseks, ei arva ma, et Venemaa on minu kodumaa või et ma oleks kuidagi rohkem sellega seotud kui Eestiga. Kindlasti ka haridus väga palju seob mind Eestiga, sest kogu oma haridustee ma olen läbinud Eestis.*“

(V9): „*Kõik. Mu kodu on siin Eestis, et nagu tegelikult Venemaaga seob mind ainult see, et mu mingi kaugemad sugulased seal elavad. Mul ei ole sinna niisama asja, et Eestiga seob mind ikka pere, kodu, töö, kõik huvid on mul siin tegelikult.*“

Tugeva riigiidentiteediga vastajad oskavad nimetada Eesti riigi põhiväärtusi ja sümboleid. Eesti Vabariigi põhiseaduslikke väärtusi oskas nimetada kaheksa vastajat kümnest. Enda jaoks olulisemaks pidasid vastajad vabadust ja demokraatiat, samuti oli olulisel kohal eesti keele hoidmine.

(V5): „*Ja, ikka on olulised, mulle on põhiline vabadus, see on minu jaoks see kõige olulisem, et ma olen oma tegemistes vaba, riik ei saa mind kõikides asjades kontrollida näiteks.*“

(V7): „No näiteks mulle on tähtis, et me peame hoidma eesti keelt, sest kui me seda ei hoia, siis see võib hääduda ja välja surra. Eesti keele rääkijaid on niigi vähe, seega on see minu arvates väärtustest just see kõige olulisem.“

(V10): „Minu jaoks on oluline demokraatia. Demokraatia on see, et Eesti kontekstis meil on sõnavabadus ja meedia ei ole piiratud. Minu arvates on Eesti väga demokraatlik riik. Põhimõtteliselt igäiks saab kirjutada ja rääkida, mida tahab. Ikka on väärtused olulised, need on tugev riigi aluseks vajalikud.“

Eesti riigi sümbolitest peavad vastajad enda jaoks kõige olulisemaks lippu, mida toovad esimesena esile kuus vastajat kaheksast. Lippu peetakse oluliseks sümboliks, mis eristab Eestit teistest riikidest.

(V3): „Olulisem on ikka lipp, sest kui teised vaatava meie lippu, siis teavad, et meie oleme iseseisev riik.“

(V9): „Lipp, kindlasti, sest ma olen Eesti koondist esindanud üle maailma ja siis see oli väga uhke hetk, kui ma sain Eesti lippu kanda võistlustel.“

Hümni peavad Eesti riigi sümbolitest oluliseks neli vastajat kaheksast, kuna hümn seob neid tugevalt Eesti riigiga.

(V4): „Hümn on mulle oluline, sest kui näiteks Eesti lipu all seista ja hümn mängida, siis on see väga uhke tunne, see seob meid rahvana ühe riigi tervikuks inimestena. See annab meile kõigile tunde, et me kuulume ühte riiki.“

(V8): „Hümn on hästi tähtis, ma tean seda peast, ma alati laulan seda kaasa, kui seda mängitakse, siis ma alati tunnen uhkust ja ma laulan hea meelega kaasa. Hümn on mulle nii oluline sümbol, sest mulle on olulised need sõnad, mis seal on. Näiteks, et oled mulle armas ja jään sul truuks surmani, see on mulle südamelähedane.“

Kõrge või keskmise riigiidentiteediga vastajaid iseloomustab Eesti riiklike tähtpäevade tähistamine. Eesti riigipühade tähistamist pidasid oluliseks viis vastajat kümnest, öeldes, et nad tähistavad nii Eesti tavade järgi jõule kui ka Eesti Vabariigi aastapäeva.

(V3): „Mina tähistan näiteks jõulud, uusaasta, tähistan veel vabariigi aastapäeva ka kindlasti. Mulle on see loomulik, et ma neid pühi tähistan ja see on kodus alati tavaks olnud.“

(V6): „Jaa, ma tähistan vabariigi aastapäeva, ma isegi käisin lipu heiskamisel hommikul ning kindlasti jõulud ka. Me tähistame perega nii eesti jõule kui ka vene jõule.“

Kolm vastajat kümnest vastas, et kuna nende kodus pole Eesti riigipühade tähistamine tavaks olnud, siis kodus nad ei tähista. Eesti tähtpäevi on nad aga tähistanud koos sõpradega ning tulevikus soovivad nad nii jõule kui ka vabariigi aastapäeva tähistada oma loodava perega.

(V4): „Jah, ma olen mõelnud küll sellele, et kodus me ei tähista, aga ma olen tähistanud koos sõpradega vabariigi aastapäeva. Minu vanematekodus me Eesti tähtpäevi ei tähista, et kui mul kunagi on enda pere, siis me kindlasti tähistame jõule ka, sest minu vanematekodus me seda ei tee praegu, kuigi ma väga tahaks. Vabariigi aastapäeva me ka kodus kuidagi eriliselt ei tähistanud, aga ma kujutan ette, et kui mul kunagi tulevikus on oma pere, siis ma ikkagi tahaks tähistada.“

(V8): „See oleneb sellest, kus ma parasjagu olen, minu vanemad ei tähista ei jõule ega vabariigi aastapäeva. Aga nüüd, kui mul on oma kodu enda elukaaslasega, siis me tähistame ja ma olen alati ka elukaaslasele rääkinud, et kui meil on kunagi enda lapsed, siis me tähistame jõule kindlasti. Et Venemaa tähtpäevi ma üldse ei jälgi, minu pere aga jälgib küll, näiteks munadepühi nad tähistavad vene kalendri järgi.“

Madala riigiidentiteediga vastajate gruppi kuulub analüüsi põhjal kaks intervjueeritavat, V1 ja V2. Madala riigiidentiteediga vastajaid iseloomustab nõrk seotus- ja kuuluvustunne Eesti riigiga.

(V1): „Ma ei tea, ma ei ütleks, et ma väga tihedalt seotud olen, ma töötan vene firmas ja olen ikka igapäevasel rohkem seotud Venemaaga, reisin sinna palju ka.“

(V2): „Kuna kogu minu pere on pärit ja sisse rännanud Venemaalt, Leningradi oblastist, siis ma arvan, et mul on tihedam seotus Venemaaga, me räägime kodus ja ka Narvas üldse ainult vene keelt kogu aega ja ma ei puutu tihedalt kokku Eestis toimuvaga. Seotus on ju mulle ikka see, et ma pidevalt olen kontaktis Eestis toimuvaga, aga mind see nii ei huvita.“

Madala riigiidentiteediga vastajad iseloomustab vähene uhkustunne Eesti kodanikuks olemise üle. Kaks vastajat ütlesid, et nad on neutraalsed, väites, et neil ei ole ei negatiivseid ega positiivseid tundeid kodanikuks olemise üle.

(V1): *„Ma olen neutraalne, no selles mõttes, et ma ei ole väga uhke selles üle, et ma olen kodanik, aga see on minu kodumaa ja mul ei ole ka mingeid halbu tundeid sellepärast.“*

(V2): *„Aaah, raske küsimus, ma pole kunagi selle peale mõelnud, ma arvan, et ma olen neutraalsel arvamusel. Lihtsalt olen kodanik ja kõik, see ei tähenda mulle midagi erilist.“*

Vastajad, kes kuulusid madala riigiidentiteediga vastajate gruppi, ei pidanud oluliseks Eesti riigipühade tähistamist ega osanud nimetada Eesti riigile omaseid põhiseaduslikke väärtusi ja sümboleid.

(V1): *„Pigem mitte, ma arvan, sest riigipühad ei ole minu jaoks olulised, sest alates lapsepõlvest pole kombeks olnud. Ja kui lapsepõlves ei tähistanud, siis nüüd ei ole see minu jaoks enam midagi tähtsat.“*

(V2): *„No mitte eriti, eesti pühad ei ole mulle tähtsad. No on lihtsalt selline tava meil peres, et meie ainult tähistame mõned pühad ja need on vene pühad. Vene pühadest tähistame kindlasti vene jõule ja üheksandat maid. Kui on eesti pühade pärast vaba päev, siis on lihtsalt hea.“*

(V1): *Uuh, mul ei tule mingeid väärtusi meelde. Ma ei mõtle nendele igapäevaselt, ma ei tea, ei oska öelda.*

(V2): *„Ma arvan, et need sümbolid ei ole tähtsad. No näiteks hümn vastu mul on niisugused vastuolud, see ei meeldi mulle, et on nii sarnane hümn Soomega, mul on häbi Eesti riigi pärast, kui tulevad soomlased ja nad kuulevad, et on sama hümn. See on lihtsalt tõlgitud otseselt, sõnagi ei ole ümber tehtud. Väga halb ja siis tuleb mul tunne, et Eesti riik ei ole täiuslik.“*

Märkimisväärne tunnus, mis eristas madala riigiidentiteediga vastajaid kõrge või keskmise riigiidentiteediga vastajatest, oli „meie“ või „nemad“ vormis rääkimine. Kõrge või keskmise riigiidentiteediga vastajad rääkisid Eestist kui ühtsest tervikust - „meie Eestis“, „meil Eestis“.

Madala riigiidentiteediga vastajad kasutasid vestluses „nemad“ vormi ehk „meie venelased ja nemad eestlased“.

(V4): „*Minu jaoks on tähtsad meie riigi sümbolitest just lipp ja hümn, sest siis me oleme seotud ühe rahvana, see tekitab meis ühtsustunde. Kui nüüd just oli vabariigi aastapäeva tähistamine, siis ma käisin hommikul lipu heiskamisel ja me kõik tundsimme seal uhkust lipu all seistes ja hünni lauldes.*“

(V2): „*Meil venelased oleme teistsuguse suhtumisega Eesti riiki kui eestlased...*“

Intervjuu esimese teemaploki analüüsist ilmneb kümne intervjuueeritava riigiidentiteedi tase selgelt. Intervjuueeritavad V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10 on kõrge või keskmise riigiidentiteedi tasemega. Analüüsi põhjal saab järeldada, et kõik eelnevad kaheksa intervjuueeritavat peavad ennast osaks Eesti riigist, jagades samu väärtusi ja traditsioone, mida jagavad etnilised eestlased. Intervjuueeritavaid eristab etnilisest eestlasest vaid nende endi etnilise identiteedi eripärade edasikandmine. Intervjuueeritavad V1, V2 on madala riigiidentiteedi tasemega. Intervjuueeritavaid iseloomustas nõrk seotus Eesti riigiga ning puuduv arusaam ühistest väärtustest ühiskonnas. Riigiidentiteedi põhilisele küsimusele „kes meie oleme“ vastandusid madala riigiidentiteediga vastajad tugevalt, rääkides eestlastest kui „nemad seal“. Antud intervjuueeritavad eristavad ennast selgelt etnilisest eestlasest ja Eesti ühiskonnast.

3.1.2 Sotsio-demograafilised näitajad ja riigiidentiteet

Järgnevalt analüüsis autor riigiidentiteedi seoseid sotsio-demograafiliste tunnustega. Grupp faktoreid, mis võivad mõjutada riigiidentiteedi taset, on inimese sugu, vanus, kodakondsuse olemasolu, keeleoskus, haridustase, elukoht ja suhtlusringkond. Antud bakalaureusetöös ei saa kitsa valimi tõttu sotsio-demograafiliste tegurite ja riigiidentiteedi seoste kohta põhjanevaid järeldusi teha, sest laiem valim annaks selgema pildi ühiskonnas valitsevatest seostest. Järgnev sisuanalüüs annab ülevaate antud bakalaureusetöö intervjuude käigus kogutud andmetest.

Sisuanalüüs toob välja, et antud töö kontekstis on naised tunduvalt kõrgema riigiidentiteediga kui mehed. Kõik viis naissoost vastanut on kõrge riigiidentiteediga. Meeste seas on riigiidentiteedi

tase märksa nõrgem. Kaks meessoost intervjueeritavat on madala riigiidentiteediga, kaks meessoost intervjueeritavat on keskmise riigiidentiteediga ning üks meessoost vastanu on kõrge riigiidentiteediga.

Sisuanalüüsi tulemusel ei selgunud intervjuudest, et vanuse ja riigiidentiteedi vahel oleks nähtav seos. Kuna uuritav vanusegrupp oli peaaegu ühealised vene noored, siis puudus võrdlusmoment teiste vanusegruppidega. Kaks madala riigiidentiteediga vastajat oli 21 ja 20 aastased, kõrge või keskmise riigiidentiteediga vastajaid oli vanuses 18 kuni 25.

Antud uurimistöö intervjueeritavate seas omas Eesti kodakondsust üheksa inimest kümnest, üks inimene omas Venemaa kodakondsust. Teooriast lähtudes on just kodakondsus see, mis loob seose riigi ja indiviidi vahel (Vetik, 2008, 166). Venemaa kodakondsust omav vastaja kuulus kõrge riigiidentiteediga vastajate gruppi ning hindas enda seotust Eesti riigiga tihedaks, pidades ennast osaks Eesti ühiskonnast. Intervjueeritava jaoks olid olulisel kohal nii Eesti riigipühade tähistamine kui ka riigi sümboolika. Eesti riigi põhiväärtustest pidas vastaja enda jaoks olulisemaks vabadust. Antud töö kontekstis saab tulemuse põhjal järeldada, et kõrge riigiidentiteet võib olla omane ka Venemaa kodakondsusega Eestis elavale inimesele -kodakondsuse olemasolu või mitte olemasolu ei määra riigiidentiteedi taset.

(V7): *“Vabadus. Noh vabadus ongi see kõige suurem, mis meid eristab Venemaast näiteks. Eestis on see minu jaoks valikuvabadus, kes ma olen, mis ma olen, mis ma teen, keegi ei ütle mulle, mis ma tegema pean, et see on minu jaoks seepärast tähtis.”*

Keeleoskuse tase intervjueeritavate seas varieerus - oli nii halva kui ka hea keeleoskusega vastanuid. Teooriast lähtudes saab väita, et mida halvem on inimese keeleoskus, seda madalam on tema riigiidentiteedi tase (Ehala, 2003, 9). Antud seos on nähtav mõlema madala riigiidentiteediga vastaja põhjal. Mõlemad intervjueeritavad, kes kuulusid madala riigiidentiteediga vastajate gruppi, olid vähese keeleoskusega ning tundsid ennast seetõttu ühiskonnast kõrvalejäetuna. Teooria toob samuti välja asjaolu, et puuduliku keeleoskuse tõttu kardetakse jääda töetuks, mis on nähtav ühe (V2) madala riigiidentiteediga vastaja puhul (Heidmets, 1998, 39).

(V1): „...kui mu keeleoskus oleks parem, siis ma loeksin võibolla lehti ja siis teaksin rohkem ka sellest, mis toimub.“

(V2): „Ma tunnen, et keeleoskuse pärast ma ei saa teha päris kõike töid Eesti, s mis ma tahaksin ja kui ma tahan head tööd, siis mul peab hea eesti keel olema, praegu ainult Narvas on võimalik töötada halva eesti keelega, aga mujal Eestis kindlasti mitte, siis lastakse lahti ja oled töötu.“

Sarnaselt kodakondsusega, näeb ka keeleoskuse puhul erandeid. Üks vastaja (V6), kes oli vähese keeleoskusega, kuulus siiski kõrge riigiidentiteediga vastajate gruppi, intervjuu ajal ei toonud ta keelalisi probleeme kordagi esile. See kinnitab, et tugeva riigiidentiteediga vastajate seas võib olla vähese keeleoskusega inimesi (Vetik, 2015, 26).

Hariduse lõikes selgub, et põhi- või kutseharidusega vastajate seas on riigiidentiteedi tase madalam kui kõrgharidusega vastajate seas. Madala riigiidentiteedi tasemega vastajad on enamasti põhi- või kutseharidusega noored. Kõrge või keskmise riigiidentiteedi tasemega vastajad on kas kõrgharidust omandamas või selle juba omandanud.

Seos elukoha ja riigiidentiteedi taseme vahel noorte puhul puudus. Üks madala riigiidentiteediga vastaja olid pärit Narvast, teine Tallinnast. Teooriast lähtudes on madal riigiidentiteet omane vähemusgruppidele, kes on eraldatud enamusgrupist, elades näiteks piiriäärsetel alades (Vetik, 2015, 30). Antud analüüsi kontekstis seesugune seos puudus, sest kolm intervjuueeritavat neljast, kes elasid Narvas, omasid kõrget riigiidentiteedi taset. Tartus intervjuueeritud vastajad olid kõik kõrge või keskmise riigiidentiteedi tasemega.

Sisuanalüüsist selgus, et vene noorte riigiidentiteet on seotud suhtlusringkonnaga ja inimestega, kellega lävitakse igapäevaselt. Tugeva riigiidentiteediga vastajate seas oli domineerivaks eesti suhtlusringkond. Madala riigiidentiteediga vastajate suhtlusringkonna moodustasid venelased.

(V4): „Eestlasi on palju, ma venelastega kuskil nii ei suhtlegi tegelt ja niisama kokku ka ei puutu.“

(V8): „Eestlastega suhtlen kõige tihemini, töö on kõik eestlased ja sõbrad on ka kõik eestlased“

(V1): „Ma kodus ja tööl suhtlen vene keeles ning ma ütleks, et kõik inimesed, kellega ma kogu aeg räägin on ka venelased, seega on suhtlusringkonnaks venelased.“

(V2): „Narvas ei suhtle ma inimestega, kes eestlased oleks, minu tuttavad on venelased ja me räägime tihti ja saame kokku.“

Teine sisuanalüüsis esinenud nähtus oli see, et tihedad kontaktid venelastega olid omased Narvas. Kaks intervjuueeritavat lävisid Narvas igapäevaselt ainult venelastega, kaks intervjuueeritavat lävisid võrdselt nii eestlaste kui venelastega. Tartus intervjuueeritud vastajad lävisid igapäevaselt kõik eestlastega.

(V3): „On nii eesti rahvusest kui vene rahvusest inimesi, oma vabal ajal suhtlen ma rohkem venelastega, aga tööl on ainult eestlased, kellega ma suhtlen.“

Sisuanalüüsi põhjal saab järeldada, et vene noorte riigiidentiteet ei ole mõjutatud Venemaal elavatest sugulastest. Teoreetiline käsitlus väidab, et Venemaale jäänud sugulussidemed ja kontaktid on ühed tõsisemad probleemid venelaste lõimumisel Eesti riigiga (Tammaru, 1999, 46). Antud väide ei ole tänases Eestis enam pädev, sest sugulussidemed Venemaal on vene noorte jaoks kauged ja tähtsamad nende vanavanematele.

(V1): „On sugulased Venemaal, aga ei suhtle üldse väga nendega. Ma olen umbes 5 korda nende juures Venemaal külas käinud elu jooksul. Minu vanaema ja vanaisa suhtlevad, sest neil on seal õed ja vennad. Mul ei oleks nendega midagi rääkida.“

(V5): „Ja on lähisugulasi, aga ei suhtle nendega igapäevased. Rohkem vanemad ja vanavanemad suhtlevad nendega.“

3.1.3 Kodu ja kool

Järgnevas alapeatükis analüüsib autor, milline mõju on kodul või koolil noorte riigiidentiteedi kujunemisele. Uurimuse sisuanalüüsist selgus, et vene noored on väga tugevalt mõjutatud perekonnas ja kodus valitsevatest hoiakutest ning traditsioonidest. Vanemate hoiakud ja see, kuidas ja millisel määral rääkisid vanemad kodus Eesti riigist, kujundas noorte meelsust tugevalt

just lapsepõlves. Madala riigiidentiteediga vastajate peres on olulisel kohal Vene ühiskonnas toimuv, Eesti ühiskonnas toimuva üle arutatakse nendes peredes vähesel määral. Peredes, kus räägiti Eestist negatiivses võtmes, suhtusid ka lapsed negatiivselt. Perekondades, kus vanemad suhtusid Eesti riiki positiivselt, olid ka lapsed positiivselt mõjutatud. Mõlemad antud bakalaureusetöös intervjueritud madala riigiidentiteediga vastajad elavad siiani vanematekodus ning on seetõttu tugevalt mõjutatud kodus valitsevatest hoiakutest.

(V1): „*Väga harva räägime perega Eestis toimuva kohta, sest see lihtsalt ei huvita neid ja mind ka mitte. Me räägime rohkem ikka Venemaal toimuvast, mis on meile tähtsam.*“

(V2): „*Mina usaldan seda, mida vanemad mulle rääkisid lapsepõlves, nemad olid kõigega rohkem kursis kui mina.*“

(V5): „*Lapsepõlves oligi kogu minu ringkond ju ainult minu pere ja mõned peretuttavad, kes kõik olid venelased, sealt tuli ka kogu minu nägemus selles, milline Eesti riik on. Ehk vanemate sõnul halb ja venelasi vihkav, siis mõtlesin ka mina aastaid nii. Hiljem, kui ma sain suuremaks, käisin koolis ja mul tekkisid oma tuttavad, siis hakkasi ma asju nägema hoopis teisiti, kui vanemad olid mulle rääkinud.*“

(V10): „*Minu vanemad näevad Eestit väga heas valguses, neile on väga tähtis austada seda riiki, kus nad elavad ja kus neil on paremad võimalused, kui neil oleks Venemaal. Meie (lapsed) peaksime oskama eesti keelt paremini kui nemad, sest siis me näitama sellega asutust oma kodumaa vastu.*“

Noorte riigiidentiteeti kujundavad tugevalt perekonnas hoitavad vene traditsioonid. Madala riigiidentiteediga vastajate peredes on tähtis Venemaa võidupüha tähistamine. Kõrge või keskmise riigiidentiteediga vastajate seas on olulisel kohal Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine või mitte kummagi püha tähistamine.

(V1): *Me tähistame Venemaa võidupüha, sest me anname au nendele veteranidele, kes elavad Eestis, ja mina ka lähen ja õnnitlen, sest kuidas ma ei õnnitle inimesi, kes võitlesid meie suure kodumaa eesti ja tõid meile selle vabaduse, milles me praegu elame. Need hukkunud veteranid surid meie suure kodumaa eest ja seda peab mälestama. Eestis suhtutakse üheksanda mai tähistamisse halvasti ja see on väga piinlik, et eestlased ei austa venelasi ja nende püha.*“

(V8): „Kui ma olin väike, siis minu vanemad käskisid mul pronkssõduri juurde lilli viia. Nemad teevad seda siiani ja see on nende jaoks kindel värk, et nad sinna lähevad ja siis mingi hetkeni sunniti mind ka sinna minema seda tegema, aga mingi hetk, kui ma sain vanemaks, siis ma ütlesin, et kõik, mina enam ei tule, et mina ei tunne, et ma peaksin sinna minema ja ma ei käi ja ma ei hakka käima, ma tean, et nemad ikka käivad.“

(V10): „Ikka Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine on meile tähtsam, sest me ju elame Eestis ja see on meie kodumaa tähtis päev.“

Oluline tegur, mis tekitas tugevaid erimeelsusi perekondades, oli ajaloo käsitlemine. Vene noorte vanemate nägemus ajaloost oli teistsugune kui noorte enda koolis õpitu. Seesugune erinevus jagas vene noored kahte leeri: noored, kes usaldasid vanemate nägemust ajaloost ja uskusid, et koolis omandatu on puhas propaganda, et halvustada venelasi; noored, kes läksid ajaloo teemadest rääkides oma vanematega tõsiselt tülli, sest noored pidasid koolis omandatud õigemaks kui vanemate nägemust ajaloost. Intervjuudest selgus, et Mart Laari nime kasutamine vene peredes tekitas tugevaid lahkhelisid. Seda tõi esile kuus vastajat kümnest.

(V2): „Ja, me väga palju räägime isaga ajaloost ja just Nõukogude Liidu ajaloost. Kui ma koolis õppisin, siis oli see teave, mis ma sealt sain hoopis teistsugune, kui see, mis on õige ja meie isaga räägime. Minu arvamus muutus täielikult, kui ma hakkasin ise ajaloo kohta lugema ja siis ma sain aru, kui palju ajalooõpikud koolis ja Mart Laar valetavad andmetega.“

(V7): „Oo jaa, me oleme miljoneid kordi selle üle tülitsetud ja mu isale jääb kogu aeg see Mart Laar ja tema ajalooõpikud ette. Mu isa ütleb kogu aeg, et Mart Laar on teile need ajalooõpikud kirjutanud ja ainult valetab seal. Noo see ongi nii, et ma tean mingeid asju, mida mulle kodus on räägitud, ja siis ma lähen kooli ja seal räägitakse hoopis midagi muud. Väga raske oli noorena aru saada, mis see õige siis on, aga mida aeg edasi, seda rohkem arenes enda silmaring ja ma sain aru, et kõik, mida vanemad peavad tõeseks, ei ole tõene mulle. Ma pigem väldin seda teemat kodus, sest me läheme alati tülli, kui me räägime sellest. Koolist koju minnes vanasti nad ikka küsisid, et no, mis teile siis täna kokku valetati.“

Kõik antud bakalaureusetöös intervjuueeritud on käinud eesti koolis või vene koolis, mille õppekeel gümnaasiumiastmes oli kuuekümneprotsendi ulatuses eesti keeles. Antud töö sisuanalüüsist saab

järeldada, et koolist tulenev mõju on üks peamine vene noorte riigiidentiteedi tõstja ja positiivne kujundaja. Mitmed kõrge või keskmise riigiidentiteediga intervjueeritavad toovad välja selle, et nende nägemus Eesti riigist kujunes välja koolis, kuna väljaspool kooli neil kokkupuude, eriti algklassides, Eesti ühiskonnaga puudus. Kool oli esimene koht, kus nad said tõsisemalt aimu Eesti ühiskonnast ja traditsioonidest.

(V4): „*Me kodus rääkisime ainult Venemaast ja vene keeles ja kui ma kooli läksin, siis ma sain alles rohkem aimu eesti kultuurist ja kirjandusest, näiteks, mis andsid mulle teise nurga, kuidas asju vaadata.*“

(V6): „*Me väga palju koolis rääkisime Eesti ühiskonnast, mida me kodus ju üldse ei teinud, see andis mulle palju uusi teadmisi.*“

Noored toovad selgelt esile õpetajate positiivset suhtumist Eesti riiki ja seda, et koolis oli au sees nii Eesti riigipühade tähistamine kui traditsioonide hoidmine. Intervjueeritavad tõstavad esile, et kooliaja jooksul ei märganud nad kordagi õpetajate negatiivset suhtumist Eestisse, ka mitte vene emakeelega vanemate õpetajate puhul. Vastajad toovad välja selle, et õpetajad rõhutasid just seda, kui oluline on oma kodumaa hoidmine ja eesti keele õppimine.

(V5): „*Ma saan öelda, et mingit halba suhtumist kindlasti ei ole, kõik austavad meie riiki ja ütlevad väga tihti, et me peame eesti keelt õppima, sest see on meie tulevikule kasulik.*“

(V8): „*Ma ei mäleta, et oleks kellegi puhul negatiivset suhtumist kohanud, kõik olid hea suhtumisega ja keegi ei olnud kunagi negatiivne Eesti vastu. Või kui isegi oli, siis välja nad seda küll kuidagi ei näidanud.*“

(V10): „*Meie õpetajad olid enamasti venelased, aga kõik suhtusid väga hästi, neile oli oluline, et me saaksime teadmisi Eesti kohta, sest see on ikkagi meie kodumaa.*“

Eelneva analüüsi põhjal saab järeldada, et vanemate mõju noortele on väga tugev just lapsepõlves. Hilisemas eas, kui ollakse vaba vanemate mõjutustest, kujuneb ka noorte maailmapilt vastavalt elus kogetule. Positiivne mõju vene noorte riigiidentiteedile tuleneb koolist ja läbitavast haridussüsteemist, mis annab neile pildi Eesti ühiskonnas toimuvast.

3.1.4 Meedia ja infoväli

Järgnevas alapeatükis analüüsib autor meedia ja infovälja seotust riigiidentiteediga. Meedia hoiakud on vene noortele aluseks suhestumisel Eesti riigiga. Vastajad, kes tarbivad Eesti meediat, on tihedamalt seotud Eesti riigiga ning usaldavad seeläbi rohkem ka Eesti riigi institutsioone. Vastajad, kes on orienteeritud Vene meediale, on nõrgemalt seotud Eesti riigiga ning omavad seeläbi kriitilisemat suhtumist institutsioonidesse.

Kõrge või keskmise riigiidentiteediga vene noorte olulisemaks infoallikaks on sotsiaalmeedia. Valdav osa intervjueeritavaid loeb uudiseid, mida jagavad nende sõbrad ja mis jooksevad nende sotsiaalmeedia kanalis Facebook. Uudised pärinevad portaalidest Delfi ja Postimees. Kõrge või keskmise riigiidentiteediga vastajad ei tarbi mingil määral Vene meediat ega ka Eesti venekeelset meediat.

(V3): „Sotsiaalmeedia, telekat üldse ei vaata ja perega sellistel teemadel üldse ei räägi, aga jah, sotsiaalmeedia.“

(V5): „Ma peamiselt loen Delfit ja Postimees, mõnikord, kui mind mingi kindel saade huvitab, siis vaatan ka ETVd ja vähesel määral ka ETV+.“

(V8): “Delfi ja Postimees igapäevaselt ma loen, ETV-d ka vaatan, aga mitte igapäevaselt, vene lehti ja kanaleid ma ei jälgi.”

(V10): „Minu peamised uudised tulevad Facebooki vahendusel, aga ma ise loen Delfit ka palju, vene meediast ma tean nii palju, kui vanemad mõnikord räägivad, aga seda on ainult vahel harva, kui me selles räägime.“

Madala riigiidentiteediga vastajaid iseloomustab tihe Vene meedia jälgimine ja Venemaa sotsiaalkonto VKontakte omamine. Madala riigiidentiteediga vastajad saavad oma peamise info telekanalitest NTV, Russia24 ja PBK. Vastupidiselt kõrge või keskmise riigiidentiteediga vastajatele ei jälgi madala riigiidentiteediga vastajad üldse Eesti meediat.

(V1): “Telekat ma vaatan palju, minu vanematekodus on ainult Vene telekanalid ja sealt me vaatame peamiselt Russia24 ja NTV-d ka, ma lehti üldse väga ei loe. Ei Eesti ega Vene omasid.“

(V2): „Enamasti minu perelt tuleb minu peamine teave, neid ma usaldan kõige rohkem ja seda, mis nad räägivad. No nemad vaatavad ainult Venemaa telekanaleid. Ma vaatan telekast uudiseid Pervõi kanalilt ja muid Vene kanaleid vaatan siis, kui filme või seriaale vaatan. Seda Pervõid vaatan seepärast kõige rohkem, et ka vanemad seda vaatavad. Mõnikord loen ka vene lehti arvutist, aga mitte tihti. Ma ütleks, et palju infot tuleb ikka läbi vanemate mulle ja läbi teleka.“

Meediakanalite tarbimise põhjal eristub selgelt ka see, kas vastaja on rohkem kursis Eesti ühiskonnas toimuvaga või Venemaa ühiskonnas toimuvaga. Kõrge või keskmise riigiidentiteedi kandjad toovad selgelt esile, et rohkem on nad kursis Eesti ühiskonnas toimuvaga ja madala riigiidentiteediga vastajate grupp, et nemad on rohkem kursis Venemaa ühiskonnas toimuvaga.

(V1): „Venemaa kohta ma tean palju rohkem kui Eestist, sest Eestist ma väga vähe tean, no ma ei tea, ei huvita väga.“

(V2): „Ma arvan, et Venemaast, sest kodus rohkem räägitakse Venemaast ja üldse, et meil Narvas on rohkem mõju Venemaast kui Eestist. Aga Eesti vot, seda ma tean väga vähe, sest mul lihtsalt ei ole aega Eestiga nii palju kursis olla. Seepärast ongi nii, et kui ma olen vanematega, siis nemad räägivad Venemaast ja siis mina teangi Venemaast rohkem kui Eestist.“

(V6): „Ma arvan, et Vene ühiskonnas toimuvaga ma pole üldse kursis, ainult nii palju, kui vanemad mõnikord räägivad midagi. Seega rohkem tean ikka Eesti kohta. Eesti uudiseid ma ikka loen ise ja tean rohkem.“

(V8): „Eesti ühiskonnaga kindlasti. Venemaal toimuvast, mis mu vanemad mulle räägivad ma poliitika kohta üldse ei usalda, kui nad räägivad näiteks spordist ja kultuurist, siis usaldan. Nad on Putini usku, ise nad usuvad valdavalt kõike, mida nad Vene meediast kuulevad.“

3.1.5 Ühiskondlik suhtumine vähemusgruppi

Järgnevas peatükis analüüsib autor, millist mõju omavad ühiskonnas valitsevad hoiakud vähemusgruppide riigiidentiteedi kujunemisele. Inimesed on tugevalt mõjutatud sellest, kuidas teised nendesse suhtuvad, ning seesugust seost on näha antud töö sisuanalüüsi järel. Eestis elavad vene noored on kõige enam mõjutatud ühiskonnas valitsevast suhtumisest, mis tuleneb Eesti meediast. Kümnest intervjuueeritavast üheksa toovad välja Eesti meedia negatiivset suhtumist

venelastesse ja Venemaa käsitlemist ainult negatiivses võtmes. Pidades seda häirivaks ja solvavaks vene taustaga inimestele Eestis.

(V1): „Meedia on see kõige hullem ühiskonnas vaenu tekitav asi. No näiteks võtame EKRE, kas see on normaalne, mida juht Helme suust välja ajab venelaste kohta? On ebameeldiv avada uudiseid ja lugeda, mida Mart Helme ütleb venelaste kohta Eestis, et neid peab välja saatma siit. See ei ole normaalne ja meedia ei peaks midagi sellist kajastama, sest suur hulk eestlastest toetab praegu EKREt ja see aina süvendab seda venelaste vihkamist Eestis.“

(V3): „No näiteks inimesed ei julge Ida-Virumaale ja Narva tulla, sest see on väga ohtlik piirkond nende arvates. Sest nad loevad meediast mingeid uudiseid Narva kohta, mis ei ole tõesed ja siis arvavad, et seal on ohtlik piirkond ja kohe keegi tapab neid seal ära. Meedia on loonud venelastest vale pildi ja eestlased muudkui usuvad seda.“

(V8): „Meedia kindlasti, väga-väga. Mind alati häirib, kui uudistes näiteks negatiivselt venelastest kirjutatud, sest eestlase väga palju kirjutavad venelastest ja mind näiteks häirib, kui halvustavas toonis see kõik näiteks on, mind häirib, kui telekas räägitakse venelastest halvasti ja siis ma lähen kohe närvi selle peale. Venemaad käsitletak Eesti meedias alati ainult negatiivselt ja mitte kunagi ei kirjutada midagi positiivset. Meedial on väga suur jõud ja inimesed usuvad seda, mida nad loevad. Võibolla hakkaks inimesed juba unustama seda halba ajalugu, aga meedia kogu aeg kerib neid teemasid uuesti ja uuesti üles ja siis ei suudeta unustada ja need halvad tunded kanduvad põlvkondade vahel edasi ja siis ei lõppegi see venelaste vihkamine siin Eestis iialgi.“

Huvitava asjaoluna toovad ka kaks madala riigiidentiteediga vastajat, kes väitsid, et nad ei ole Eesti meediaga üldse kursis, välja selle, et Eesti meedia negatiivne suhtumine venelastesse on ühiskonnas vaenulikkust külvav tegur, mõjutades seeläbi nii venelaste suhtumist Eesti riiki ja eestlastesse kui ka eestlaste suhtumist venelastesse ja Venemaasse.

(V1): „Eestlased ainult kirjutavad ja räägivad venelastest igal pool halvasti-halvasti. Ma ei mäleta, et ma oleksin kunagi Eestis venelastest midagi head lugenud või kuulnud.“

(V2): „Ma arvan, et meedia on üks kõige hullem asi, mis rahvusi tülli ajab. Meedia eesmärk Eestis paistabki olevat ainult viha tekitamine eestlaste ja venelaste vahel.“

Samas ei ole kümnest vastajast keegi kogenud otsest ebavõrdset kohtlemist nende enda igapäevaelus seepärast, et nad on vene rahvusest. Kõik intervjueeritavad räägivad võtmes „Jah, ma olen kuulnud, et teistega...“ aga ei oma isiklikku negatiivset kogemust ebavõrdse kohtlemise näitlikustamiseks enda elust.

(V2): *„Minul endal selliseid kogemusi ei ole, et mind oleks ebavõrselt koheldud minu rahvuse pärast, küll aga olen ma kuulnud, et teistega on selliseid asju olnud, et neid on näiteks koolis noritud, et nad on venelased.“*

(V6): *„Jaa, kui ma õppisin koolis, siis oli palju neid jutud ja minu klaasikaaslased ja vanemad rääkisid sellest, et eestlased räägivad halvasti venelastest, aga ma ise ei tunne, et minuga oleks olnud pahasti kohtlemist, sest ma venelane olen.“*

Pronksiöö mõjutused vene rahvusest noortele jagab sisuanalüüsi järel vastajad kahte gruppi. Madala riigiidentiteediga vastajad olid väga häiritud pronksiöö sündmustest ning pidasid seda vene kultuuri rüvetamiseks Eestis. Kõrge või keskmise riigiidentiteediga vastajad tundis seevastu häbi just vene rahvusest inimeste pärast, kes Tallinnas märatsesid ja oma enda kodumaad rüüstasid. Keskmise riigiidentiteediga vastajate seas oli kaks intervjueeritavat, kes ei mäletanud üldse pronksiööga toimunud sündmuse ja olid arvamusel, et neid ei mõjutanud see mitte mingisugusel määral ja nende kodudes sellest ei räägitud.

(V2): *„Ma olin väike, aga minu vend töötas tol ajal Tallinnas ja tema ühel õhtul helistas ja ütles, mis seal toimub, meie olime perega Narvas šokeeritud sellest, kuidas niimoodi saab teha, et lihtsalt võetakse monument ära, tunne oli selline, et meile nagu sülitati näkku. Pronkssõdur on minu jaoks nagu side üheksanda maiga ja kõigi nende inimestega, kes ajasid seda Hitlerit meie kodumaalt välja ja no üldse kõige halvema ja samal ajal kõige toredama aja tähendust üldse meie ajaloos kannab see monument, pronkssõdur seob meid kõiki venelasi siin Eestis ja seesugune käitumine oli meie monumendiga täiesti vastuvõetamatu, ma ei ole seda siiani eestlastele andestanud, et meiega sedasi käituti. Sellega näidati, et meie, venelased, ei ole siin tahetud ja kui nemad ei suhtu meisse hästi, siis ei pea ka meie nende asjadesse hästi suhtuma.“*

(V4): „Minul oli piinlik minu rahvusest esindajate pärast, kes seal nii laamendasid ja rüüstasid meie oma kodumaad. Seesuguseid asju tehakse isegi Venemaal, et pannaks monumente ümber ja see ei tekita mingit probleemi.“

(V9): „Rääkisime sellest kodus väga palju. Mu vanemad olid vihased sellepärast, et see mälestusmärk niimoodi öösel salaja ümber tõsteti. Meil peres oligi selline suhtumine, et jaa, okei see tõsteti ümber onju, aga teinud seda nagu pidulikult ja vääriliselt päevasel ajal, mitte öösel salaja, mis on nagu, et whaat? Kus mälestusmärk on? Onju. Aga see, mis toimus, see märatsemine ja nii, selle vastu nad olid väga tugevalt ja kategooriliselt ei. Me kodus pidime vaatama neid uudiseid arvutist, sest meil olid kodus telekas ainult Vene telekanalid ja seal kohe ei näidatud seda ja siis me vaatasime arvutist ja siis ema oli väga hirmul, neil oli häbi nende venelaste pärast, kes seal nii laamendasid. Ja mul isiklikult oli kohtuvalt häbi, et sellised teised venelased nii käitusid.“

3.1.6 Noorte pakutavad lahendused

Intervjuu põhikava viimane teemaplokk keskendus sellele, et uurida vene noorte arvamusi ja mõtteid selle kohta, mida peaks tegema, et vene noorte riigiidentiteet Eestis oleks veelgi tugevam.

Vene noored Eestis näevad, et kahte rahvusgruppi ühiskonnas seoks veelgi tugevamalt see, kui eesti keele õpe ja Eesti ühiskonna tutvustamine algaks juba lasteaias ning, et kõik koolid läheks täielikult üle eestikeelsele õppele. See paneks noore sundolukorda ja tänu omandatud keeleoskusele omaks ta hiljem ühiskonnas samu võimalusi nagu kõik eestlased. Tänapäeval on noorte arvates ühiskonnas kõrvale jäänud just need inimesed, kes õppisid vene koolis ega omandanud vajalikul tasemel eesti keelt. Eesti keele oskuse olulisust toovad kõige tugevamalt esile kõik neli Narvas intervjueeritavat, pidades seda suurimaks mureks Narvas. Puudulikud võimalused eesti keele praktiseerimiseks Narvas on noortele põhiline takistus Eesti ühiskonnas edasi jõudmiseks ja kvaliteetse kõrghariduse omandamiseks.

(V3): „No ma arva, et see kõik peaks alguse saama juba varasemast east, lasteaiast ja koolist. Rohkem eesti keelt ja rohkem eestlastest õpetajaid, et kui venelane õpetab ikka eesti keelt, siis see ei ole ikka päris see, mida vaja ja seda osakaalu, et ühiskonna õpetus algab

kaheksandast/seitsmendast klassi, peab muutma ja juba palju varem alustama, see peaks juba lasteaiast tulema, et nad annavad vene noortele paremat ülevaadet Eesti ühiskonnast.“

(V5): „Põhimõtteliselt on vaja tegeleda keelebarjääriga, mis on kahe rahvuse põhiline probleem. Peaks looma mingeid programme, kus kahe rahvuse noored saavad tihedamalt läbi käia ja seeläbi tutvuda.“

(V7): „Peab ikka midagi tegema, no näiteks vanemate inimestega on raske midagi teha, aga noortega saab ikka teha, no seda, mida meie siin teemegi noortekeskuses, venelastele pakume võimalusi arendada ennast, suhelda eestlastega ja nende eesti keelt ka parandame, eestlastega tihedamalt lävides nad näevad, et meie oleme samasugused nagu nemad ja siis nad saavad aru, et meid pole vaja karta. Me oleme kõik ühed eestlased ja armastame oma kodumaad. Riigi poolt loodud noorteprogrammid, kus eesti ja vene noored saavad midagi koos teha, see on minu arvates kõige parem integratsiooni meede.“

Vene noored ei näe, et tänasel päeval peaks kodakondsuse saamiseks Eesti riigis midagi muutma. Inimesed, kes soovivad kodakondsust saada, peavad omama teadmisi Eestist ja keelest, et seda taotleda. Teadmiste puudumisel ei peagi see inimene kodakondsust saama, rõhutades, et kodakondsus pole miski, mida kergekäeliselt kõigile jagada.

(V8): „Kindlasti ei pea hakkama kergendama keeleeksamit ja seda teadmiste eksamit Eestist, sest siis hakkava kodakondsust taotlema igasugused, kellele selleks mingit õigust pole, kodakondsus on niivõrd tähtis asi minu arvates, et seda ei saa hakata kõigile soovijatele kergekäeliselt jagama.“

Samuti ei näe noored, et praegu oleks ühiskonnas ärevaid pingeid kahe rahvusgrupi vahel. Noored on arvamusel, et Eesti meedia on ainuke lahkkelisid tekitav tegur, mis ei lase ajalool rahus puhata ja soovib hoida ühiskonnas kuntslikult pingeid üleval, kandes ajaloolist mälu aina ühest põlvkonnast teise.

(V1): „Ma ei näe nii suuri pingeid praegu ühiskonnas, aga tean, et eestlased suhtuvad väga pahasti venelastesse, sest võibolla nad vaatavad eesti uudiseid ja seal alati räägitakse Venemaast väga pahasti ja mina ei saa aru miks nad nii räägivad, sest no Venemaa piirab või ohjab kriise ja ei vasta agressiivselt nagu teised riigid. Ma arvan, et kui Venemaal oleks praegu teine president,

siis oleks olukord maailmas veel halvem, kui see praegu on ja ma ei saa aru, miks eestlased venelastesse halvasti suhtuvad. Ma arvan, et see on nende uudiste pärast nii.“

(V5): „Meedia ja ajalooline mälu, et praegu ikka selline pinge on, on just meedia teene.“

(V9): „No kindlasti meedia mängib siin suurt rolli, eriti just meedia, mis ajaloo põhjal seda jama ikka üles keerutab ühiskonnas. Kui nooremad enam ei teagi ajaloost ja sündmustest nii palju, siis meedia kogu aeg ikka tuletab meelde ja lisab nii öelda õli tulle. Ja siis tekib eestlastes see vaenulikkus. Samas on eesti rahvus ka kuidagi selline, et nad ei taha kuidagi andeks anda, seda võib nimetada ajalooliseks mäluks ma arvan.“

Intervjueeritud kümnest vene noorest kaks olid küll madala riigiidentiteedi tasemega, kuid selles hoolimata näevad kõik kümme vastanut enda tulevikku Eestis. Noored näevad, et Eestis on neil oma elu alustamiseks ja pere loomiseks paremad võimalused kui kuskil mujal maailmas, sest siin on nad sündinud ja üles kasvanud. Halvustavat suhtumist ei ole intervjueeritud noored tajunud ka teiste vene noorte seas, hoiakud on positiivsed Eesti riigi suhtes ning negatiivset suhtumist kohtab harva.

(V1): „Ma näen enda tulevikku küll Eestis ma arvan, sest keelt ma oskan, saan haridust ka ja siis tööd ka tulevikus.“

(V5): „Ja, mina näen ennast küll tulevikus Eestis, ma ei taha kuhugi minna, ma näen, et mul on siin võimalusi tulevikuks töötada.“

(V7): „Ma arvan küll, et ma näen oma tulevikku Eestis, aga samas ma olen mõelnud, et ma tahaks kuskil ka natuke ära käia ja siis tagasi tulla. Aga ma alati tean, et ma tahaks siia tagasi tulla. Ma näen, et ma tulevikus ikka töötan ja kasvatan oma lapsi Eestis. Venemaale ma ei koliks kunagi, sest seal ei ole selliseid võimalusi nagu meil siin. Mulle endale on kindlasti südamelähedasem ka eesti kui vene keel.“

(V10): „Jaa, näen, kindlasti. Kunagi, kui ma noorem ja lollim olin ja vanemad said mulle rohkem pähe istuda, siis ma nägin Eestit teise pilguga, kui ma seda praegu näen, kui ma olen eesti koolis käinud, haritum ja vanem. Nooremana ma mõtlesin, et ma kindlasti ei jää siia elama, sest vanemad ikka rääkisid, kui halb siin on, aga nüüd ma tean, et kõik on just väga hästi ja mujal ei oleks nii häid võimalusi kui meil siin. See on mu kodumaa, ma ei lähe siit kuskile.“

(V2): „Päriselt normaalne, kõikidel, no ma nagu ikka võrdlen kõike Läti ja Leeduga, sest mul seal palju sõpru ja no seal on täielik niisugune katastroof. Seal arvatakse, et Läti riik on sitt ja las ta kaob. Eestis ma ei ole kohanud sellist suhtumist.“

(V3): „Oleneb noorte haridusest, ma arvan, et noored, kes on kõrgharitud, on positiivsema suhtumisega ja noored, kes pole nii haritud, on ka negatiivsemalt meelestatud. Minu suhtlusringkonnas on kõik pigem positiivsema suhtumisega.“

(V8): „Üldine suhtumine on kindlasti hea, aga on ka inimesi, kes on radikaalsemad. Aga ma isiklikult ei tunne selliseid inimesi, kes suhtuks Eesti riiki halvasti.“

3.2 Järeldused ja soovitused

Käesoleva töö raames uuris autor vene noorte riigiidentiteeti ja seda mõjutavaid tegureid. Intervjuud keskendusid sellele, et uurida välja intervjuueeritavate riigiidentiteedi tase ja tegurid, mis mõjutavad noorte riigiidentiteedi kujunemist. Läbi intervjuude tuli välja, millisena noored Eesti riiki näevad ja kuidas vene noored iseennast Eesti ühiskonnas positsioneerivad.

Intervjuueeritavate riigiidentiteedi tase oli suhteliselt kõrge. Kümnest intervjuueeritavast kaks kuulusid madala riigiidentiteediga vastajate gruppi ja ülejäänud kaheksa vastajat kuulusid kõrge või keskmise riigiidentiteediga vastajate gruppi.

Sotsio-demograafilistest näitajatest mõjutavad noorte riigiidentiteedi taset kõige tugevamalt keeleoskus, haridus ja suhtlusringkond, mis on kõik omavahel seotud. Antud uurimistöö tulemustest järeldub, et noored, kes omavad paremat keeleoskust, on paremini haritud ja laiema silmaringi, lävides tihedamalt eestlastega ja pidades ennast täisväärtuslikeks ühiskonna liikmeteks. Sama kinnitab ka Kiuru (2011), et Eestis elavate vene noorte riigiidentiteet on seotud eesti keele oskusega (Kiuru, 2011, 34). Hea keeleoskus on tegur, mis avab võimalused tulevikuks ja selleks, et noor oleks tugevalt lõimitud Eesti ühiskonda. Hea keeleoskuse puudumisel tuntakse end tõrjutuna ega nähta häid tööalaseid võimalusi (Kiuru, 2011, 32). Eelnevalt läbi viidud uuringud on leidnud, et eestivenelaste riigiidentiteet on sõltuv eestlaste seas loodud kontaktide hulgast ja nende kvaliteedist (Vetik, 2017, 27). Uurimistöö tulemustest järeldub, et vene noored, kellel on tihedamad kontaktid eestlastega, omavad ka kõrgemat riigiidentiteedi taset. Vene noored, kelle

suhtlusringkonna moodustavad aga põhiliselt vene keelt kõnelevad inimesed, omavad ka madalamat riigiidentiteedi taset.

Uurimistöo tulemusel ei leidnud kinnitust asjaolu, et riigiidentiteedi ja elukoha vahel oleks nähtavat seost. Teooriast lähtudes on madal riigiidentiteedi tase ja vähemusgrupi eraldatusel omavahel seotud (Vetik, 2015, 26). Madal riigiidentiteet omistatakse aladele, kus vähemusgrupp domineerib enamusgrupi üle (Mitchell, 2004, 257). Eelnevalt läbi viidud uuringud Eestis on välja toonud, et madal riigiidentiteet on omane Ida-Virumaale (Vetik, 2015, 25). Antud töö kontekstis ei saa madalat riigiidentiteeti omistada piiriäärsetele aladele, sest kolm intervjuueeritavat neljast, kes elasid Narvas, omasid kõrget riigiidentiteedi taset.

Suurel määral mõjutab käesolevas töös noorte riigiidentiteedi kujunemist kodu ja perekond. Seda noored lapsepõlves ise sageli ei taju. Kodu on inimese esimene keskkond, kus toimub väärtusmaailma väljakujunemine ning areng isiksuseks (Heidmets, 1998, 7). Uurimistöös leiab kinnitust asjaolu, et kodu kujundab meelsuse, millega noor maailma vaatab ja avastama hakkab (Kiuru, 2011, 17). Kodu mõju noortele on aga keeruline uurida, sest laste jaoks on nende vanemad positiivse kuvandiga ja negatiivseid asju välja tuua ei soovita, mistõttu kaldutakse perekonnas toimuvast otseselt mitte rääkima. Siiski ei saa väita, et noored pole perekonnast avameelselt rääkinud, vaid räägiti peidetud kujul, läbi teiste küsimuste ja näidete. Antud töö tulemustest saab järeldada, et muutused vene noorte riigiidentiteedis tekivad alles siis, kui ollakse vaba perekonna mõjutustest ja nähakse Eesti ühiskonda teise pilguga.

Vene noorte nõrga riigiidentiteeti positiivse mõjutajana saab uurimistöo tulemusel välja tuua kooli ja õpetajate mõju. Noorte avatus kasvatuslikele mõjudele koolis on hea alus selleks, et anda õppekavas edasi veendumusi riigi ja rahvuse kohta. Õpetaja meelestatus Eesti riigi, kultuuri ja väärtuste suhtes peaks olema miski, mis oleks eeskujuks õpilastele (Ehala, 2003, 8). Antud töö tulemustest lähtudes see nii ka on, vene noored tõid välja, et nende peamised veendumused ja seisukohad Eesti riigi suhtes kujunesid välja koolis tänu nende õpetajatele, kes omasid positiivset suhtumist Eesti riiki ning kes andsid neile mitmekülgse vaate Eesti riigist ja ühiskonnast.

Asjaolu, mida ei kinnita eelnevalt läbi viidud uuringud, kuid mis esineb tugevalt antud töö raames läbiviidud uurimuses, on see, et vene noored on tugevalt mõjutatud ühiskonnas valitsevatest hoiakutest, mis tulenevad Eesti meediast. Suurima probleemina toodi välja Eesti meedia negatiivset suhtumist venelastesse ja Venemaasse, mida võib antud töö järelustes pidada venelaste negatiivse suhtumise lätteks Eesti ühiskonnas. Tundes negatiivset vastukaja ühiskonnas oma rahvusgrupile, tekib grupis negatiivne hoiak, mis mõjutab riigiidentiteedi taset ja suhtumist elukoha riigi vastu (Taljunaite, 2013, 189). Antud probleemi tugevat esilekerkimist võib põhjendada sellega, et vene noored loevad üha rohkem Eesti meediat, võrreldes vanema generatsiooni venelastega, mis ei oma siiski aga positiivset mõju kahe rahvusgrupi lõimumisele, vaid on hoopis uut laadi pingete allikaks ühiskonnas.

Levinud on arvamus, et Venemaa ja venelased on potentsiaalne oht Eestile (Vetik, 2008, 175). Uurimistöö tulemustest selgub, et Eestis elavad vene noored tunnevad, et Eesti meedia hoiab ühiskonnas kantslikult üleval teemasid, mis tekitavad pingeid kahe rahvusgrupi, eestlaste ja venelaste vahel. Eesti meedia ei lase ajalool rahun puhata ning pärandab tänastele eesti noortele pidevalt edasi ajaloolist mälu, mille tulemusel eesti noored, kellel pole mingit kokkupuudet mineviku sündmustega, meelestuvad Venemaa ja venelaste suhtes negatiivselt.

Tuginedes uurimisküsimustele, võib kokkuvõtlikult väita, et vene noored Eestis omavad küllaltki kõrget riigiidentiteedi taset. Intervjueeritavad peavad Eestit enda kodumaaks, hindavad kõrgelt võimalusi, mida Eesti riik neile pakub, ning nad näevad enda tulevikku Eestis. Kõige tugevamalt mõjutavad riigiidentiteeti viis tegurit: keeleoskus, haridustase, suhtlusringkond, perekond ja ühiskonnas valitsev suhtumine vähemusgruppi, mis tuleneb Eesti meediast. Riigiidentiteedi positiivse kujundajana saab välja tuua kooli mõju noortele.

Töö piiratud valimi tõttu ei saa saadud tulemusi üldistada siiski kogu venekeelsele elanikkonnale Eestis. Uurimus pakub sügavamat sissevaadet kümne noore mõttemaailma. Valim, mis kujunes noorte enda initsiatiivil, näitas ka asjaolu, et inimesed, kel on kõrgem riigiidentiteet ja parem keeleoskus, on altimad osalema säärastest uurimustest. Saadud tulemused on siiski olulised, sest annavad infot ja näitavad, kuidas inimesed mõtleavad.

Antud teguritest lähtuvalt teeb autor neli soovitus olukorra parandamiseks:

1. Vene noorte riigiidentiteedi tulemuslikuks tõstmiseks on vajalik kahe rahvusgrupi vahelise suhtluse veelgi tugevam arendamine läbi ühiste noorteprogrammide ja ürituste.
2. Hariduse andmine peaks osaliselt minema üle eesti keelele juba lasteaias, mis omakorda parandab noorte keeleoskust ja annab neile paremad võimalused tulevikuks nii ülikoolihariduse omandamisel kui ka töö leidmisel.
3. Ühiskonnaõpetuse ja ajalootundide sisu on väga oluline ja sellest tulenevalt on tähtis, et vene koolides õpetaks neid ained kõrgelt kvalifitseeritud pedagoogid ja olemas oleks ajakohased ja head õppematerjalid.
4. Eesti ühiskonnas ja meedias tuleb pöörata rohkem tähelepanu solvava ja üldistava kõnepruugi ohjamisele. Meedia ja avalik diskursus peaks hoiduma venelaste stigmatiseerimisest ja tänaste eestivenelaste seostamisest stalinistliku terroriga ajaloost ning tänase Putini režiimiga.

KOKKUVÕTE

Antud bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja käesolevas uurimuses osalenud vastajate riigiidentiteedi tase ja leida, millised tegurid mõjutavad vene noorte riigiidentiteedi kujunemist Eestis.

Teoreetilises osas andis autor ülevaate identiteedi ja riigiidentiteedi mõiste olemusest, kirjeldades sealjuures tüüpilisi riigiidentiteedi komponente ja tuues välja olulisemad riigiidentiteeti mõjutavad tegurid nii rahvusvahelise kui eesti kirjanduse põhjal. Olulisem riigiidentiteedi komponent oli „meie“ tunne ühiskonnas, mis hõlmas inimese suhet riigi, poliitika, kogukonna, ajaloo, territooriumi, kodakondsuse, traditsioonide ja ühiste väärtustega. Tegurid, mis mõjutasid rahvusvahelise ja eesti kirjanduse põhjal kõige enam riigiidentiteedi kujunemist, olid: sotsio-demograafilised näitajad, kodu ja kool, meedia ning ühiskonnas valitsev suhtumine vähemusgruppi.

Töö teine empiiriline peatükk andis ülevaate uurimuses kasutatud kvalitatiivsest uurimismeetodist ja andmekogumismeetodist, mille tulemusel oli võimalik selgitada välja uurimuses osalenud vastajate riigiidentiteedi tase ning leida tegurid, mis mõjutavad noorte eestivenelaste riigiidentiteedi kujunemist. Töö käigus on autor analüüsinud ja teinud järeldusi kümne läbi viidud individuaalintervjuu põhjal. Läbi viidava uuringu valimi moodustasid Eestis elavad vene noored vanuses 18-25, kelle elukohaks oli Tallinn, Tartu või Narva. Vastajatega viidi läbi poolstruktureeritud individuaalintervjuud. Uuringumeetodina kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi ja analüüsi tehnikana kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Töö kolmas peatükk analüüsis ja andis ülevaate uurimistöö tulemustest, toetudes teoreetilises osas kasutatud kirjandusele. Käesoleva töö sissejuhatuses püstitatud uurimisküsimustele leidis autor vastused töö koostamise, uuringu läbiviimise ja analüüsi käigus.

Esimene uurimisküsimus oli järgmine: milline on antud uurimuses osalenud intervjueeritavate vene noorte riigiidentiteedi tase. Uuringu tulemustest saab järeldada, et antud uurimistöös osalenud vastajate riigiidentiteedi tase on suhteliselt kõrge. Kümnest intervjueeritavast kaheksa omas kõrget või keskmist riigiidentiteedi taset, kaks vastajat omas madalat riigiidentiteedi taset. Kõrge või keskmise riigiidentiteediga vastajate gruppi iseloomustas enda samastamine Eesti riigiga, samal ajal mitte kaotades enda etnilise identiteedi eripärasid, mis tulenevad nende vene rahvusest.

Madala riigiidentiteediga vastajaid iseloomustas seevastu nõrk seotus- ja kuuluvustunne Eesti riigiga.

Teine uurimisküsimus oli järgmine: millised tegurid mõjutavad Eestis elavate vene noorte riigiidentiteedi kujunemist. Põhilised tegurid, mis mõjutasid antud uurimistöö tulemusel vene noorte riigiidentiteedi kujunemist Eestis, olid keeleoskus, haridustase, suhtlusringkond, perekond ja ühiskonnas valitsev suhtumine vähemusgruppi, mis tuleneb Eesti meediast. Tegurid nagu keeleoskus, haridustase, suhtlusringkond ja perekond ühtisid uurimistöö teoreetilises osas käsitletuga. Ühiskonnas valitsev suhtumine, mis tuleneb Eesti meediast, oli uudne leid. Antud uurimistöö tulemusel saab välja tuua, et käesolevas uurimistöös osalenud Eestis elavad vene noored on tugevalt mõjutatud ühiskonnas valitsevatest hoiakutest, mis tulenevad Eesti meediast. Suurima probleemina toodi välja Eesti meedia negatiivset suhtumist venelastesse ja Venemaasse, mida võib antud töö järeldustes pidada venelaste negatiivse suhtumise lätteks Eesti ühiskonnas. Antud probleemi tugevat esilekerkimist võib põhjendada sellega, et vene noored loevad üha rohkem Eesti meediat, võrreldes vanema generatsiooni venelastega, mis ei oma siiski aga positiivset mõju kahe rahvusgrupi lõimumisele, vaid on hoopis uut laadi pingete allikaks ühiskonnas.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et uurimisküsimustele saadi vastused ning uuringu eesmärk täideti. Uurimistöö tulemuste järelduse põhjal tegi autor ettepanekuid vene noorte tugevamaks sidumiseks Eesti riigiga, mille peamine joon oli vene noorte lõimumise soodustamine Eesti ühiskonda.

Käesoleva uurimistöö nõrkusena on oluline välja tuua, et vastanute väikese arvu ja andmete vähese representatiivsuse tõttu ei saa teha siiski üldistavaid ja põhjanevaid järeldusi kogu Eesti kontekstis ning üldistada kogutud teavet kogu venekeelsele elanikkonnale Eestis. Antud uuring võimaldab sügavamat sissevaadet vene noorte vaadetes ja hoiakutesse, mis seonduvad riigiidentiteedi ja selle kujunemisega. Töö tulemused täiendavad küsitlusuuringute abil saadud teavet vene noorte riigiidentiteedi kohta ning neist võib olla abi lõimumispoliitikate ja –kavade kujundamisel tulevikus.

KASUTATUD KIRJANDUS

Arnett, Jeffrey Jensen (2000) „Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties“ *American Psychologist*. 55, 469–480.

Baar, Vladimír; Jakubek, Daniel (2017) „Divided National Identity in Moldova.“ *Journal of Nationalism, Memory & Language Politics*. 11(1), 58-92.

Bajt, Veronika (2016) „Who “Belongs”? Migration, Nationalism and National Identity in Slovenia“ *Razprave in Gradivo - Treaties & Documents*. 76, 49-66.

Benson, Janel E.; Elder, Glen, H. (2011) „Young Adult Identities and Their Pathways: A Developmental and Life Course Model“ *Dev Psychol*. 47(6), 1640-1657.

Connor, Walker (1978) „A nation is a nation, is a state, is an ethnic group is a ...“ *Ethnic and Racial Studies*. 1(4), 377-400.

Creswell, J. W. (2014) *Research Design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. 4th ed. London: SAGE Publications.

Eesti riikliku integratsioonipoliitika lähtekohtade mitte-eestlaste integreerimiseks Eesti ühiskonda (10.06.1998) Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/75582>
(Viimati külastatud: 02.04.2018).

Ehala, Martin (2003). „Identiteedikasvatus ja keelehoid ehk Miks peaks eesti kool arendama eesti identiteeti.“ *Oma Keel*, (2), sügis 2003.

Eisenhardt, K. (1989) „Building Theories from Case Study Research“ *Academy of Management Review*. 14(4), 532-550.

Erikson, Erik H. (1968) *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.

Erikson, Erik H. (1993) *Childhood and Society*. (2nd ed.). New York: Norton.

Feitosa, Jennifer; Lacarenza, Christina N.; Joseph, Dana L.; Salas, Eduardo (2017) „Ethnic identity: Factor structure and measurement invariance across ethnic groups“ *Psychological Assessment*. 29(9), 1129-1141.

Gorobets, Katerina (2010) „Eesti venekeelsete noorte identiteet: kvalitatiivne uurimus“ Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool. 1-61.

Heidmets, Mati (1998) *Vene küsimus ja Eesti valikud*. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, TPÜ rahvusvaheliste ja sotsiaaluuringute instituut, TPÜ sotsiaalteaduskond, projekt VERA. Tallinn. Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2005) *Uuri ja kirjuta*. (Tallinn): Medicina, c2005, (Tartu): Greif, c2010.

Johnson, Robert Burk, Christensen, Larry (2012). *Educational Research: Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*, (4th ed.). Los Angeles, CA: Sage.

Kalmus, Veronika, Masso, Anu, Linno, Merle. (2015) *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Tartu Ülikool. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> (Viimati külastatud: 28.03.2018).

Katus, Kalev (1996) „Eesti venekeelse elanikkonna demograafiline ülevaade“ *Etnilised vähemused Eestis, nende tänased robleemid ja tulevik*, Jõgeva, AS Tartumaa Trükk.

Kiuru, Heidi (2011) „Eri rahvusi ühendava riigiidentiteedi kujunemine Eesti- ja venekeelsete koolide õpilastel“ Magistritöö, Tartu Ülikool.

Kolsto, Pål (2000) „Political Construction Sites: Nation Building in Russia and The Post-soviet States.“ *Westview Press*, 1-320.

Kymlicka, Will (1995) *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Clarendon Press.

Laius, Agu; Proos, Ivi ; Pettai, Iris (2000) *Integratsioonimaastik - ükskõiksusest koosmeeleni: intervjuud Eesti arvamusiidritega. Rahvusvahelise konverentsi materjalid. Eesti integratsiooniprojektid. Monitooringud*. Tallinn: Jaan Tõnissoni Instituut, Avatud Eesti Fond.

Lauristin, Marju; Vihalemm, Triin; Kallas, Kristina; Jakobson, Valeria (2007) Uurimisprojekt „Rahvussuhted ja integratsioopoliitika: väljakutsed pärast Pronkssõdurikriisi“,Rahvastikuminstri büroo. http://www.saarpoll.ee/UserFiles/File/Integratsioonipoliitika_valjakutsed.pdf
(Viimati külastatud: 06.01.2018).

Lauristin, Marju (2008). Kodanikud ja mittekodanikud: venekeelse elanikkonna erinevad kategooriad ja lõimumistendentsid. *Uuringu Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2008 aruanne*. 141-163. http://www.meis.ee/raamatukogu?book_id=196
(Viimati külastatud: 23.01.2018).

Lauristin, Marju; Uus, Maiu, Sepper, Külliki (2011) „Kodakondsus, kodanikuühiskond ja rahvussuhted“ Integratsiooni monitooring: 2011. Tallinn: Kultuuriministeerium. 10-50. http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/integratsiooni_monitooring_2011.pdf
(Viimati külastatud: 08.01.2018).

Liebkind, K. (2006) „*Ethnic identity and acculturation*. In D. L. Sam & J.W. Berry (Ed.). *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, Cambridge University Press.

Longhurst, R. (2009) „Interviews: In-Depth, Semi-Structured“ *International Encyclopedia of Human Geography*, 580-584.

Mitchell, Katharyne (2004) „Crossing the Neoliberal Line: Pacific Rim Migration and the Metropolis“ Philadelphia, PA: Temple University Press.

Munck, Victor C.; Trpeski, Davorin (2010) „The Fallacy of misplaced identity in Macedonia and Lithuania“ *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*. 19, 69-78.

Perälä-Littunen, S. (2008). Ülevaade uurimustest vanemliku mõtlemise pärandumise kohta – käbi ei kuku kannust kaugemale? (Exploring research on intergenerational transmission of parental thinking). In Uued ajad -uued lapsed. Teadusartiklite kogumik, Tallinna, Viro: Tallinna Ülikool & Lastekaitse Liit. 83-95.

Petersoo, Pille; Tamm, Marek (2008) *Monumentaalne konflikt : mälu, poliitika ja identiteet tänapäeva Eestis*. Toim. Marek Tamm ja Reet Sepp. Tallinn: Varrak. Tartu.

Pew Research Center (2017) „What It Takes to Truly Be ‘One of Us‘“ Princeton Survey Research Associates International and TNS BMRB.

<http://www.pewglobal.org/2017/02/01/what-it-takes-to-truly-be-one-of-us/>

(Viimati külastatud: 12.03.2018).

Saar Poll OÜ (2014) Uuring: „Päevakajalised sündmused ja erinevad infokanalid“ Tellija: Avatud Eesti Fond.

https://oef.org.ee/fileadmin/user_upload/Erinevate_meediaruumide_uuring_2014.pdf

(Viimati külastatud: 27.03.2018).

Sanina, Anna (2012) „Competing for a citizen: “Visible” and “invisible” forms of state identity in Russia“ *Journal of Eurasian Studies* 3(2) 126-146.

Sepper, Külliki (2015) „Meedia ja infoväli“ Integratsiooni monitooring: 2015. Tallinn: Kultuuriministeerium. 87-97. <http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/7peatykk.pdf>

(Viimati külastatud: 12.03.2018).

Sewell, W.H., (1999) "The Concept(s) of Culture, in "Beyond the Cultural Turn", in Bonnel, V.E., Hunt, L. University of California Press, Berkley.

Smith, Anthony D. (1991) National Identity, London: Penguin.

Sokol, Justin T. (2009) "Identity Development Throughout the Lifetime: An Examination of Eriksonian Theory," *Graduate Journal of Counseling Psychology*. 1(2), 139-149.

Sumino, Takanori (2017) „National identity and public attitudes toward multiculturalism in Canada: Testing the indirect effect via perceived collective threat“ *Canadian Journal of Behavioural Science*. 49(3), 183-194.

Statistikaamet (2018) Statistika andmebaas: Rahvaarv ja rahvastiku koosseis.

http://pub.stat.ee/pxweb.2001/Database/Rahvastik/01Rahvastikunaitajad_ja_kooseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_kooseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_kooseis.asp

(Viimati külastatud: 28.03.2018).

Tajfel, Henry (1981) Humand groups and social categories: Studies in social psychology. Cambridge. Cambridge University Press.

Taljunaite, M. (2013) „From Ethnic and Civil Identity Towards State Identity“ *Filosofija, Sociologija*. 24(4) 187-192.

Tammaru, Tiit (1999) Venelased Eestis: ränne ja kohanemine. Tallinn. Sisekaitseakadeemia.

Valk, Aune (2003) Identiteet, kogumikus „Isiksusepsühholoogia“ toim. Allik, Jüri: Realo, Anu; Konstabel, Kenn. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 227-247.

Valk, Aune; Karu-Kletter, Kristel, Drozdova, Marianna (2011). Estonian Open Identity: Reality and ideals. *Trames* 15(1), 33–59.

Vetik, Raivo (2008) „Riigiidentiteet ning ühiskonna avaliku sfääri sidusus“ Integratsiooni monitooring: 2008. Tallinn: Kultuuriministeerium. 164-179.

<http://www.kul.ee/et/sites/kulminn/files/07.pdf>

(Viimati külastatud: 08.01.2018).

Vetik, Raivo (2015) „Eesti riigiidentiteet: eestivenelaste kuulumistunne ja eestlaste kaasamisvalmidus“ Integratsiooni monitooring: 2015. Tallinn: Kultuuriministeerium. 24-35.

<http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/2peatykk.pdf>

(Viimati külastatud: 09.01.2018).

Vetik, Raivo (2017) „Eesti riigiidentiteet. Rahvusriikluse ja kodanikuriikluse ühisosa“ Integratsiooni monitooring: 2017. Tallinn: Kultuuriministeerium. 20-29.

<https://www.kul.rik.ee/sites/kulminn/files/eim2017.pdf>

(Viimati külastatud: 09.01.2018).

Vihalemm, Triin; Masso, Anu (2004). „Kollektiivsed identiteedid siirdeaja Eestis“ V. Kalmus, M. Lauristin & P. Pruulmann-Vengerfeldt (toim.), Eesti elavik 21. sajandi algul: ülevaade uurimuse „Mina. Maailm. Meedia“ tulemustest. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. 45-55.

Volkan, V. D. (1988). The need to have enemies and allies: From clinical practice to international relations. Northvale, New Jersey, Jason Aronson.

Õunapuu, Lembit (2014) „Kvalitatiivne sisuanalüüs“ Tartu Ülikool,

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf

(Viimati külastatud: 30.03.2018).

Öbrink Hobzová, Milena; Siarda Trochtová, Ludmila; Sobková, Petra (2017) „National identity in multicultural environment“ *Sociální Pedagogika*. 5(2), 27-41.

Woronov, T. E. (2007) ‘Performing the nation: China’s children as little red pioneers’, *Anthropological Quarterly*. 80(3), 647–672.

NATIONAL IDENTITY OF YOUNG ESTONIAN RUSSIANS AND THE FACTORS THAT AFFECT THEIR NATIONAL IDENTITY

Auli Niukkanen

SUMMARY

The aim of the current thesis was to find out how strong national identity young Estonian Russians have and what the factors are that affect their national identity. A stable existence of national identity amongst its citizens is important for each country as national identity integrates the citizens and is a base of a country.

The stimulation of this bachelor thesis was the report of the integration monitoring of Estonian society in 2017. This kind of monitoring is carried out every 3 or 4 years and is a in-depth survey of the integration in Estonia. The monitoring that involved 1410 respondents all over Estonia studied the level of national identity among Estonian citizens and pointed out that young Estonian Russians have a weak national identity although it was presumed that this characterizes older generations of Estonian Russians (Vetik, 2017, 27).

The matter of national identity is very important among young Russians who live in Estonia in spite of the fact the topic is not under discussin in Estonian society daily. The matter of national identity can be considered as hidden rift in our society, that is the most serious threat that hinder young Russians to integrate into Estonian society.

Current thesis has two main target questions:

1. What is the level of national identity among young Estonian Russians?
2. What are the factors that affect the formation of national identity with young Russians in Estonia?

This thesis consists of three chapters. In the first, theory section, the autor analyzes the concepts of identity and national identity. Typical components of national identity and major factors that affect national identity are described on the basis of international publications as well as publications by Estonian authors. The second, the empirical chapter, specifies the study method used by the autor to carry out this thesis. The third chapter of this thesis reports the findings of the research, in addition to that suggestions are made how to integrate young Estonian Russians more effectively into Estonian society. The respondents of this survey are young Estonian Russians aged 18 – 25 who live in Tallinn, Tartu, Narva. Semi-structured individual interviews are carried out. Qualitative content analysis as the method and qualitative analysis as the technique of the research are used.

Empirical findings in this thesis showcase that the level of national identity among the respondents is relatively high, only two out of ten respondents have weak national identity. According to the results of the research it can be affirmed that national identity of young Estonian Russians are influenced by five factors: language proficiency, education, people who are communicated with, family, attitudes towards ethnic minorities in the society that comes from Estonian media. It concludes that the young who have better Estonian language proficiency are better educated and own wider horizons associate more frequently with Estonians and consider themselves as contributing members of society. Family, on the other hand, forms a child's mentality from birth and this fact is difficult to change. Young Estonian Russians read more Estonian-language media compared with older generations this is the fact that explains why the influence of media is strong. This, however, has not positive impact on the integration of two nation groups. On the contrary, it is a new kind of source of tension in society.

To conclude, the questions in the research were answered and the purpose of the research was fulfilled.

1. To raise successfully national identity of young Russians it is essential to develop the communication of two nation groups through mutual youth programmes and through youth-in-action programmes.

2. Preschool education should partly be in Estonian language to improve language proficiency amongst young Russians. That creates better opportunities to have university education and have a better position in labor market in the future.

3. The content of history and social studies lessons is extremely important. And because of that it is important to have qualified teachers who teach these subjects at Russian-speaking schools, up-to-date learning materials and resources are required in these lessons.

4. Estonian society and Estonian media should pay more attention to control offensive context and stop making generalisations. Media and public discourse should avoid stigmatization of Russians and linking Russians with Stalin's terror in history and with Putin regime today.

This bachelor thesis is innovative as it gives an insight into factors and mechanisms that have an impact on establishing national identity of young Russians. Researches with large number of respondents are not able to give an exhaustive answer to this question. It is important to emphasize that current research has a weak side: due to a small amount of respondents and small representability of the data making general and fundamental conclusions cannot be made in the context of a whole Estonia; it is not appropriate to consider all the collected information concerning all Estonian Russian-speaking inhabitants. The results of the research provide additional input to the institutions engaged with integration questions in Estonia. The author of this thesis hopes the research helps to create new integration measures, language immersion programmes, development plans.

LISA 1. Intervjuu kava eesti keeles

Uurimisküsimused:

I RIIGIIDENTITEET: Kui tihedalt oled seotud Eesti riigiga?

II KODU JA KOOLI MÕJU: Kuidas erinevad infoallikad (vanemad, kool, sõbrad) on neid mõjutanud? Miks, mida, kui palju jälgitakse ja usaldatakse?

III MEEDIA MÕJU: Kuidas ja millise meedia tarbimine mõjutab noorte riigiidentiteedi tugevust?

IV SUHTUMINE ÜHISKONNAS: Kas ja millised ühiskonnas valitsevad hoiakud mõjutavad noorte riigiidentiteeti?

V KONTAKTID: Kui tihedad on kontaktid eestlastega?

VI LAHENDUS: Milliseid lahendusi näevad noored ise praegustele probleemidele?

Intervjuu küsimused

I –

- Mis rahvuse või rahvuste esindajaks Sa ennast pead? (Eestlane, venelane, eesti-venelane, eesti kodanik, eesti elanik, eurooplane) (Võib olla ka mitu)
- Millist rahvust pead enda jaoks põhiliseks?
- Millist riiki pead enda kodumaaks?
- Kas oled Eesti kodanik?
- Kas tunned uhkust selle üle, et oled Eesti kodanik?
- Kui ei ole Eesti kodanik, kas soovid saada kodanikuks? Miks? Miks mitte?

LISA 1 jätk

- Kuivõrd tunned ennast seotuna Eesti riigiga? Mida see Sinu jaoks tähendab?
- Kas oskad nimetada Eesti riigi põhiseaduslikke väärtusi? Mida need Sinu arvates tähendavad? Kas need on Sinu jaoks olulised?
- Palun Sul võrrelda, kuidas suhtuvad Eesti riiki eestlased ja Eesti venekeelsed elanikud? Millised on Sinu arvates sarnasused ja erinevused nende suhtumises?
- Kas Sa tähistad Eesti riigipühasid? (Vabariigi aastapäev, jõulud..) Kui ei, siis miks?
- Milliseid Eesti riigi sümboleid pead enda jaoks oluliseks?
- Kuivõrd nõustud järgnevate väidetega. Skaala 1-5.

1-üldse ei nõustu, 5-täiesti nõus.

Tunnen ennast Eestis kodusemalt kui kusagil mujal.

Tunnen uhkust nähes lehvimas Eesti lippu.

Ma tunnen ennast Eesti ühiskonnas teisejärgulise inimesena.

Ma armastan Eestimaad.

Ma tunnen ennast osana Eesti ühiskonnast.

Ma tunnen, et ma pole siin teretulnud.

Mul ei ole midagi ühist eestlastega (Vetik, 2017).

II -

- Milliseid traditsioone hoitakse Sinu vanematekodus?
- Kuidas räägitakse Sinu peres ajaloost?
- Millise püha tähistamine on Sinu peres olulisem, kas Eesti Vabariigi aastapäev või Venemaa võidupüha? Miks?
- Millisel määral arutakse Sinu peres Eesti ühiskonnas ja poliitikas toimuva üle?
- Kui palju rääkisid/tutvustasid õpetajad Sulle koolis Eesti kultuuri/kirjandust/ühiskonnas toimuvat?
- Missugune oli Sinu õpetajate suhtumine Eesti riiki koolis?
- Kas ja kuidas tähistati Sinu koolis Eesti riigipühasid?

LISA 1 jätk

III-

- Millised on Sulle olulised kanalid infoallikana, uudiste ja teadmiste hankimise vahendina? (eesti/vene telekanalid, pere, sõbrad)
- Kui hästi oled kursis Eesti ühiskonnas ja Venemaa ühiskonnas toimuvaga? Kummaga oled rohkem kursis?
- Milliseid meediakanaleid tarbid igapäevaselt?
- Milliseid sotsiaalmeedia kontosid Sa kasutad? (FB, Odnoklassniki, Vkontakt, Twitter jms.)

IV –

- Millisel määral tunned, et oled Eesti ühiskonda kaasatud?
- Kas on olnud juhtumeid kui Sa tunned, et Sind on ühiskonnas Sinu rahvuse pärast ebavõrdselt koheldud?
- Millistel juhtudel oled tundnud Eesti ühiskonnas negatiivset vastukaja venelaste suhtes?
- Kas tunned Eesti ühiskonnas vaenulikust vene kultuuri eripärade suhtes?
- Kuidas mõjutasid Sind „pronksiöö“ sündmused?

V –

- Millisest rahvusest inimesed moodustavad Sinu igapäevase suhtlusringkonna?
- Kas ja kui tihedalt lävid oma eesti sõpradega/tuttavate/kolleegidega?
- Kas ja kui tihedalt suhtled väljaspool Eestit elavate sugulastega?

VI -

- Kas ja kuidas näed enda tulevikku Eestis?
- Mida saaks teha, et tugevdada vene emakeelega inimeste sidet Eesti riigiga?
- Mis aitaks kaasa Eesti kodakondsuse taotlemisele?
- Kes on praeguses olukorras nii öelda „süüdi“, et kahe rahvusgrupi vahel on pinged?

LISA 1 jätk

- Mis Sa arvad, millised on teiste vene keelsete noorte hoiakud Eesti riigi suhtes?

Isikuandmed:

- 1) Vanus?
- 2) Kust Sa pärit oled?
- 3) Eesti keele oskuse tase?
- 4) Kas Su kodune keel on vene- või eesti keel?
- 5) Kas Sa oled käinud eesti- või vene koolis?
- 6) Haridustase
- 7) Kas vanemad on sisse rännanud või Eestis sündinud?

Intervjuu lõpetamine:

Kas intervjuueeritav soovib midagi lisada?

Intervjuueeritava tänamine.

LISA 2. Intervjuu kava vene keeles

Вопросы исследования

I ГОСУДАРСТВЕННАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ. Насколько Вы тесно связаны с Эстонским государством?

II ВЛИЯНИЕ ДОМА И ШКОЛЫ. Как на Вас влияют различные источники информации (родители, школа, друзья)? Почему, за чем и насколько Вы следите, чему и насколько доверяете?

III ВЛИЯНИЕ МЕДИА. Потребление каких медиа влияет на прочность государственной идентичности молодежи?

IV ОТНОШЕНИЕ В ОБЩЕСТВЕ К ГРУППЕ МЕНЬШИНСТВА. Влияют ли преобладающие в обществе подходы на государственную идентичность молодежи, и какие это подходы?

V КОНТАКТЫ. Насколько тесно Вы контактируете с эстонцами?

VI РЕШЕНИЕ. Какие решения видит сама молодежь нынешним проблемам?

Вопросы интервью

I

- Какой национальности или представителем какой национальности Вы себя считаете (эстонец, русский, эстонский русский, гражданин Эстонии, житель Эстонии, европеец – возможно много вариантов)?
- Какую национальность Вы считаете для себя основной?
- Какое государство Вы считаете своей родиной?
- Являетесь ли Вы гражданином Эстонии?

LISA 2 jätk

- Гордитесь ли Вы тем, что являетесь гражданином Эстонии?
- Если Вы не гражданин Эстонии, то хотели бы Вы им стать? Почему? Почему нет?
- Насколько Вы чувствуете свою связь с Эстонским государством? Что это для Вас означает?
- Можете ли Вы назвать конституционные ценности Эстонского государства? Что они, по Вашему мнению, означают? Важны ли они для Вас?
- Пожалуйста, сравните, как относятся к Эстонскому государству эстонцы и русскоязычные жители Эстонии? В чем, по Вашему мнению, сходства и различия в их отношении?
- Отмечаете ли Вы государственные праздники Эстонии (годовщину Республики, Рождество...)? Если нет, то почему?
- Какие символы Эстонского государства Вы считаете для себя важными?
- Насколько Вы согласны со следующими утверждениями (шкала 1-5: 1 – совсем нет, 5 – полностью да):

Я чувствую себя в Эстонии более дома, чем где-то еще.

Я горжусь, когда вижу развевающийся флаг Эстонии.

Я чувствую себя в обществе Эстонии человеком второго сорта.

Я люблю Эстонию.

Я чувствую себя частью общества Эстонии.

Я чувствую, что мне здесь не рады.

У меня нет с эстонцами ничего общего (Ветик, 2017).

II

- Какие традиции поддерживаются в доме Ваших родителей?
- Как в Вашей семье говорят об истории?
- Празднование какого праздника в Вашей семье важнее – годовщины Эстонской Республики или российского Дня Победы? Почему?

LISA 2 jätk

- В какой степени в Вашей семье обсуждаются общественные и политические события в Эстонии?
- Насколько учителя Вам в школе рассказывали и знакомили Вас с тем, что происходит в культуре, литературе, обществе Эстонии?
- Каково было в школе отношение Ваших учителей к Эстонскому государству?
- Отмечали ли Вы в школе государственные праздники Эстонии, и как?

III

- Что является для вас важным источником получения информации, новостей и знаний (эстонские/российские телеканалы, семья, друзья)?
- Насколько Вы хорошо в курсе того, что происходит в обществе Эстонии и в обществе России? В чём Вы лучше в курсе?
- Какими медиаканалами Вы пользуетесь ежедневно?
- Аккаунтами каких социальных сетей Вы пользуетесь (FB, Одноклассники, ВКонтакте, Twitter и т.п.)?

IV

- В какой степени Вы чувствуете свою вовлеченность в общество Эстонии?
- Бывали ли случаи, когда Вы чувствовали, что к Вам в обществе относятся неравным образом по причине национальности?
- В каких случаях Вы чувствовали негативную реакцию в обществе Эстонии в отношении русских?
- Ощущаете ли Вы в обществе Эстонии враждебность к особенностям русской культуры?
- Как повлияли на Вас события Бронзовой ночи?

V

- Люди какой национальности составляют круг Вашего повседневного общения?

LISA 2 jätk

- Общаетесь ли Вы со своими эстонскими друзьями, знакомыми, коллегами, и насколько тесно?
- Общаетесь ли Вы с проживающими вне Эстонии родственниками, и насколько тесно?

VI

- Видите ли Вы свое будущее в Эстонии, и каким?
- Что можно было бы сделать, чтобы укрепить связь людей, для которых родным является русский язык, с Эстонским государством?
- Что способствовало бы подаче заявлений на получение гражданства Эстонии?
- Кто в нынешней ситуации виноват в напряженности между двумя национальными группами?
- Как Вы думаете, какова позиция других молодых людей в отношении Эстонского государства?

Личные данные

- 8) Ваш возраст?
- 9) Откуда Вы родом?
- 10) Ваш уровень знания эстонского языка?
- 11) Ваш домашний язык – русский или эстонский?
- 12) Вы ходили в эстонскую или в русскую школу?
- 13) Ваш уровень образования?
- 14) Ваши родители приехали или родились здесь?

Завершение интервью

Хочет ли интервьюируемый что-нибудь добавить?

Поблагодарим интервьюируемого.

Mina, Auli Niukkanen (49402135220)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „EESTIS ELAVATE VENE NOORTE RIIGIIDENTITEET JA SEDA MÕJUTAVAD TEGURID“,

mille juhendaja on Piret Ehin,

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 21.05.2018

(allkiri)